

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Pohled rodin dětí 1. stupně ZŠ na problematiku šikany

Vypracovala: Viktorová Šárka
Vedoucí práce: Nota Josef, Mgr. Ph.D.
České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci na téma „Pohled rodin dětí ZŠ na problematiku šikany“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 29. 3. 2017

Šárka Viktorová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu práce za ochotu a spoustu odborných a užitečných rad, které mi poskytl během zpracování diplomové práce. Mé poděkování patří také všem respondentům, kteří byli ochotni provést rozhovory na téma týkající se problematiky šikany. A samozřejmě děkuji své rodině, která mne po celou dobu studia velmi podporovala.

Anotace

Diplomová práce se zabývá pohledem rodičů na problematiku šikany. Zaměřuje se proto cíleně na rodiče, jejichž děti mají přímou zkušenost s šikanou a zaujímají místo oběti šikany nebo agresora. V teoretické části je nejprve vymezen pojem šikana. Další kapitola pojednává o hlavních protagonistech šikany. Zvláštní pozornost je pak věnována příčinám vedoucím ke vzniku šikany. Zohledněny jsou i varovné signály u obětí a agresorů, které mohou rodiče a učitele na tyto problémy upozornit. V neposlední řadě je věnována pozornost řešení šikany. Zmíněné je tedy řešení jak ve škole, tak v rodině. Dále se teoretická část zabývá možnými následky, ke kterým může u dětí dojít, pokud se problém přehlíží. V poslední kapitole je pozornost věnována prevenci ve škole a v rodině. Hlavním cílem výzkumné části práce je zjistit, jak rodiče, jejichž děti mají zkušenosti s šikanou, nahlízejí na tuto problematiku. Kvalitativní výzkum, který byl založen na polostrukturovaných rozhovorech ukázal, že většina z respondentů si nevšimla u svého dítěte varovných signálů, které by na případný problém upozorňovaly. Může to být způsobeno tím, že rodiče v současné době nemají na děti dostatek času a nevěnují jim dostatečnou pozornost. O problémech se většinou dozvěděli z jiných zdrojů a o komunikaci s dětmi se začali více zajímat až po objevení problému. Zastávají se však názoru, že na šikanu nemá vliv rodina, a domnívají se, že je to především o povaze dítěte. Výzkum také ukázal, že v současné době nejsou rodiče spokojeni s přístupem škol k tomuto problému.

Klíčová slova

Šikana, prevence šikany, důsledky šikany, oběť, agresor, pohled rodičů, rodina, dítě, první stupeň ŽŠ

Abstract

The diploma thesis deals with parents view on the issue of bullying. Special attention is specifically paid to parents of children, having real experience with bullying. First is defined concept of bullying in the theoretical part of dissertation. Another chapter deals with the main protagonists of bullying and special attention is paid to the causes leading to the bullying occurrence. There are also taken into account warning signals of the victims and aggressors, which can be recognized and can warn parents and teachers. Finally there is a part concerning to the solution of this big problem both at school and at home. The theoretic part also discusses the possible consequences, that the problem is ignored. Last chapter is about the prevention at school and at home. The main focus of the research part is to find out, how parents of the bullied children look at this problematics. Quality research based on semi-structured interviews has shown that most respondents didn't note warning signs. It can be due to the fact, that parents don't have enough time for children at the present time and don't also pay them enough attention. They learned about the bullying problem from other sources and they began more interested in communication with children after discovering of problems. They argue for opinion, that family don't have an impact on bullying and they suppose the main reason is the temperament of the child. The research has also shown parents dissatisfaction with access of schools to this problem.

Key words

Bullying, prevention of bullying, impacts of bullying, victim, aggressor, view of parents, family, child, primary school

Obsah

ÚVOD	9
SEBEREFLEXE	11
TEORETICKÁ ČÁST	16
1 Šikana	16
1.1 Definice šikany.....	16
1.2 Typy šikany.....	17
2 Protagonisté šikany	18
2.1 Oběť.....	18
2.2 Agresor.....	19
3 Příčiny vzniku šikany	20
3.1 Výchova dítěte.....	21
3.2 Role rodiny.....	22
3.3 Role školy.....	23
4 Příznaky šikany	24
4.1 Varovné signály u agresora.....	24
4.2 Varovné signály u oběti.....	24
5 Řešení šikany	26
5.1 Rady pro rodiče.....	26
5.2 Řešení šikany ve škole.....	28
6 Následky šikany	29
7 Prevence	30

7.1	Prevence ve škole	30
7.2	Prevence v rodině	32
PRAKTICKÁ ČÁST.....		33
8	Metodika	33
8.1	Cíl výzkumu	33
8.2	Výzkumný problém.....	33
8.3	Výzkumné otázky.....	33
8.4	Metodologie a popis výzkumného vzorku	34
8.4.1	Výběr výzkumného vzorku	34
8.4.2	Charakteristika výzkumného vzorku.....	35
8.4.3	Sběr dat.....	37
8.4.4	Etika výzkumu	37
9	Analýza a interpretace dat	38
9.1	Výchova dítěte	38
9.1.1	Způsob výchovy	38
9.1.2	Změny ve výchově po odhalení šikany	40
9.1.3	Souvislosti mezi šikanou a výchovou	41
9.2	Vztahy v rodině	42
9.3	Problémové období	43
9.3.1	Odhalení šikany.....	43
9.3.2	Projevy šikany	45
9.3.3	Vnímání a prožívání šikany	46
9.3.4	Změny u dítěte.....	48
9.3.5	Zásahy ze strany rodiny	49
9.3.6	Návrh na prevenci proti šikaně v rodině	51
9.4	Škola a další organizace	52
9.4.1	Prevence šikany ve škole	52
9.4.2	Návrhy na prevenci proti šikaně ve škole	54

9.4.3	Spokojenost s přístupem školy/jiné organizace	55
9.4.4	Problematika šikany na školách dříve a dnes.....	57
9.5	Další zkušenosti s šikanou	59
10	Shrnutí výzkumu	61
11	Diskuze	65
	ZÁVĚR.....	67
	OSOBNÍ DODATEK.....	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
	SEZNAM PŘÍLOH.....	72

Úvod

Na základě předchozích zkušeností s šikanou z dětství jsem se rozhodla pro sepsání diplomové práce, která by měla poukázat na problémy související s šikanou na prvním stupni základních škol. Diplomová práce by měla poskytnout základní vhled do této problematiky a zároveň pomoci rodičům a učitelům, kteří se s šikanou již setkali nebo ji chtějí účinně předcházet. Šikana totiž může potkat i dítě, u kterého bychom to vůbec nečekali.

Jsem názoru, že šikana v mírnější podobě je problémem každé základní školy a rodiče i učitelé by měli s touto problematikou pracovat a rozhodně nepřehlížet její primární projevy. Přestože je šikana dlouhodobě řešeným problémem a je jí věnována velká pozornost, domnívám se, že některé školy si s ní bohužel stále neví rady a je potřeba na ni pořád upozorňovat. Může to být způsobeno právě tím, že rodiče a učitelé nemají dostatečné znalosti, nezajímají se o danou problematiku a nechtějí příznaky šikany vidět. Samozřejmě netvrdím, že je tomu tak u všech. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla, že provedu rozhovory s rodiči těch žáků, kteří mají s šikanou přímou zkušenost a zároveň tak zjistím, jak na problematiku šikany nahlíží. Dále mě zajímaly jejich názory na řešení a prevenci šikany, poněvadž rodičovský pohled na zmíněnou problematiku není v publikacích tolik zohledňován.

Ve svém výzkumu jsem se tedy zaměřila na přístupy rodičů k tomuto závažnému tématu, protože jsem názoru, že vše pramení z nedostatku informací o této problematice, a upřímně řečeno od koho jiného než právě od samotných rodičů se dozvím, jaký postoj k tomuto problému zaujímají.

Právě rodiče patří mezi hlavní ochránce a pečovatele o děti a předávají jim vše potřebné do života. Samotné dítě totiž hned neví, co má považovat za špatné a co je běžné, a rodina, případně i škola by ho tomu měla naučit a připravit na problémy, které na něj na cestě životem číhají (Matthews, 2015, s. 109-111).

V praktické části jsem chtěla od rodičů především zjistit, jak tuto problematiku v současné době vnímají, jak jsou s šikanou seznámeni. Zda škola, kam dochází jejich děti, poskytuje rodičům nějaké informace týkající se této problematiky a jestli se na škole uskutečňuje nějaká prevence.

Dále k této diplomové práci připojuji sebereflexi z vlastního dětství, kdy jsem se sama stala obětí šikany. Tato sebereflexe bude následně použita k závěrečnému porovnání a posouzení přístupů škol a rodin k šikaně dříve a dnes a k celkovému zhodnocení dané problematiky.

Na této nepříjemné zkušenosti z dětství bych chtěla vystavět svou práci a díky ní i poukázat na bezbrannost dítěte, které je na prvním stupni základní školy obětí šikany. Chtěla bych lidem přiblížit pocity takového dítěte a pokusit se navrhnout jak rodičům, tak učitelům způsoby, které z mého současného pohledu na zpětnou situaci by mohly šikanu ve škole alespoň zmírnit.

Sebereflexe

K úvodu mohu o svém dětství říci, že jsem vyrůstala v plně uspořádané funkční rodině. V mém dětství mi nic nechybělo, byla jsem zahrnuta láskou jak od rodičů, tak starších sourozenců. Rodiče jsem musela ve všem poslouchat, ale nikdy mě za nic netrestali. Veškerý konflikt se vyřešil vzájemnou dohodou.

Okolí mě považovalo za klidné, citlivé a bezproblémové dítě. Ve školce jsem neměla žádné problémy v začlenění do kolektivu, ale spíše jsem si hledala pro sebe jednu kamarádku a ostatním jsem se vyhýbala. Doma jsem se projevovala o něco živěji než ve společnosti. Mezi cizími lidmi jsem byla převážně uzavřená, nesmělá, v dětském kolektivu jsem se vždy přizpůsobovala ostatním. Vyhledávala jsem klid a čas jsem nejraději trávila se svojí rodinou.

V první třídě základní školy jsem se osobnostně moc nezměnila, byla jsem tichou, vzornou žákyní a našla jsem si svou nejlepší kamarádku, s kterou jsem trávila spoustu času i mimo školu. Chodila jsem do málotřídní školy, v které byly pouze dvě třídy. První třída byla spojena se třetím ročníkem a rodiče se zprvu báli, že nám budou žáci třetího ročníku ubližovat, ale ukázal se pravý opak. Byli na nás hodní a pomáhali nám. Za celý rok v této třídě jsem si nevšimla žádné agrese, žádného posmívání druhým, žádného ubližování, vnímala jsem pouze dobrou atmosféru a chodila jsem tam s oblibou. Paní učitelka se o každého svého žáka velmi zajímala, jako by byl její vlastní, a s ním i jeho rodiči nekonzultovala pouze školní úspěchy či neúspěchy, ale snažila se zajímat o každodenní dění a problémy i mimo školu.

Vše začalo, když jsme se přestěhovali do jiné vesnice. Neminula mě tedy ani změna školy. Na konci 1. ročníku jsem se byla v nové škole podívat. Tato škola byla též málotřídní, ale třída, do které jsem přestupovala, nebyla sloučená s jiným ročníkem a bylo v ní jen devět žáků. Představa pouhých devíti žáků ve třídě ve mně dnes vyvolává jen ty nejlepší pocity. Učitel tak musí mít třídu pod kontrolou a může se žákům plně věnovat, když jich má na starost jen takhle málo. I rodičům se tato skutečnost líbila a nikdo neměl z přestupu obavy. Dokonce i učitelka, která měla třídu na starost, učila prvním rokem a byla i rodičům velmi sympatická. Při prohlídce třídy mě nejprve představila ostatním žákům a dala mi čas, abych se tam chvíli porozhlédla. Při té příležitosti ke mně přišla jedna holčička a šla mi ukázat vybavení třídy. Vše bylo

perfektní, dokud k nám nepřišla další dívka, která mě tenkrát hned ranila svým komentářem, který jsem si doma zapsala do svého deníčku.

„Bylo to tak když jsem bydlela na Kaňku a chodila do první třídy tak jsme se jeli podívat do školi kam budu chodit, když jsem vešla do třídy nějaká holka mě tam chytla za ruku a řekla mi ahoj, jenomže druhá jí odtáhla pryč a řekla jí ať se semnou nebaví, že je to hnusná a blbá holka a tak ta holka si mě nevšímala. A tak jsme se vrátili zpátky domů.“

Často jsem s rodiči o prázdninách probírala přestup do jiné školy, ptali se mě pořád, zda se těším, a já se kdysi nezmohla k tomu, abych jim řekla důvod, proč se netěším. A tím pádem jsem byla od rodičů pouze ujištěna, že si na novou školu určitě zvyknu a bude to stejné jako v první třídě. Možná jsem kdysi jako dítě čekala na jejich další otázky, chtěla jsem se svěřit, proč tam nechci, to už si ale teď přesně nepamatuji, a právě proto bych se teď na tuto životní kapitolu chtěla podívat z jiného úhlu pohledu a umožnit nejen rodičům, ale i učitelům nahlédnutí na chování a prožívání šikanovaného žáka, a pokusit se o to, aby si z toho něco odnesli, jak do osobního, tak pro učitele i profesního života.

Od druhého ročníku základní školy jsem se začala potýkat s šikanou a mým hlavním agresorem se stala dívenka Katka. Byla to velmi chytrá žákyně, zajímala se o dění kolem sebe a ve světě, v sedmi letech měla například přehled i o cenovém rozpětí potravin v různých obchodech. U dospělých a hlavně u učitelů vzbuzovala pocit důvěry a byla považována za velmi vyspělou, šikovnou, sebevědomou a odhodlanou dívku. Ve třídě byla hlavním organizátorem a od ostatních spolužáků jí byla věnována velká pozornost. Byla také velmi aktivní, pozorná a nikdo tenkrát ani nechtěl uvěřit, že by takové šikovné a roztomilé děvče mohlo někomu záměrně ublížit. Co se týče rodinného zázemí, tak pocházela ze sociálně slabší, ale plně uspořádané rodiny a vlastnila pokoj společně se svým mladším bratrem, což mi velmi vyčítala, když věděla, že já mám pokoj jen pro sebe a že mám spoustu hraček.

Myslím si, že Katka už jako dítě moc dobře znala své priority a dokázala jich velmi dobře využívat. Jakmile si byla jistá, že ji nevidí někdo z dospělých osob, které by mohly ovlivnit její postavení a změnit názor na její osobnost, chovala se úplně jinak. Pořád jen ostatním spolužačkám něco nařizovala. Určovala dvojice, když se šlo na procházku nebo na tělocvik, vybírala, s kým se zrovna ostatní budou bavit a s kým ne,

rozhodovala, co se o přestávkách bude hrát. Než jsem přestoupila k nim do třídy, tak byla jen ona středem pozornosti a všechno ji muselo vycházet podle jejího plánu. Potom si mě začali všimati chlapci, provokovali mě a řekla bych, že se s tím nejspíš Katka nedokázala vyrovnat. Všechno tenkrát začalo nadávkami, že jsem městska a nafoukaná holka a že si nezasloužím, aby se z nich se mnou někdo kamarádil. Nejprve jsem pořád těm všem urážkám odolávala, bránila jsem se, že tomu tak není, a najednou však přišel zlom a já přestala reagovat, uzavřela jsem se do sebe, už jsem neměla sílu na dohadování a Katka se mnou začala manipulovat, vlastně ani nevím, jak se jí to povedlo. Nevím, proč jsem si ty urážky tak brala, proč jsem se s její partou vůbec chtěla kamarádit, když pořád ve třídě byly dvě plnoštíhlé dívky, které by o kamarádství se mnou třeba i stály, ale já pro to nic neudělala. Ke Katce a její partě holek jsem se mohla přidat jen občas, když se zrovna Katka rozhodla, a musela jsem plnit její příkazy, pokud jsem nechtěla zůstat bez kamarádek. A když jsem se snažila dostat mezi chlapce, tak si mě odtáhla na záchod a vyhrožovala, že se to nedělá, ať je nechám být nebo mi něco udělá. Takže se nejspíš snažila, abych si nikoho nemohla získat na svou stranu.

Zápis z deníčku:

„Dneska mi dala bundu do záchodu a boty mi dala na tu bundu v záchodě, já jsem se jí zeptala jestli nevý kdo mi to tam dal.,“

Jelikož Katka bydlela ve stejné ulici, jen o kousek dál, tak nás každý den čekala společná cesta do školy a zpět domů. Cesta, která běžně trvá pět minut, se několikrát protáhla na hodinu. V krámku naproti škole mě nutila krást, a protože jsem to neudělala, tak mě potom např. vyválela v poli, dávala mi ruku do psích výkalů. Jednou mě dokonce za pomoci ostatních děvčat hodila u školy do kontejneru, přivázaly mě u kostela, nutily mi cigaretu, v zimě jsem testovala sílu ledu na potoce, musela jsem lézt na nebezpečná místa, jako je rozpadlá zeď nad příkopem, přes zábradlí nad potokem a spoustu dalšího, co jí cestou ze školy napadlo. Domů jsem se vracela zmáčená, zablácená, s děravým oblečením, jednou dokonce s ostříhanými vlasy den před třídním focením, ale vždy připravená, abych mohla rodičům podat výmluvu, jak se mi to přihodilo. Máma mi doma nadávala, proč se tak toulám, když už na mě čeká hodinu s obědem, a vůbec se jí nelíbilo už jen to, že mě Katka zdržuje cestou ze školy, když bychom mohly jít ven dále. A když jsem prozradila, že mi Katka nařizuje, co mám

dělat, a že se se mnou jinak nebaví, tak i to málo stačilo, aby rodiče došli za rodiči Katky a promluvili si s nimi o jejím chování. Katčiny rodiče tomu však očekávaně nevěřili a tvrdili, že mě Katka má za nejlepší kamarádku. Vůbec nic se tedy nevyřešilo, ba nakonec to pro mě bylo ještě horší.

Katka mě následně ve škole obvinila, jak si mohu myslet, že by mi chtěla ublížit. Brala totiž šikanu jako hru a vždy se tvářila, že se proměnila v upíra nebo jiné nadpozemské stvoření a ztratila tak nad sebou kontrolu. Tím se pak mohla bránit, že je vlastně hodná a za špatné chování nemůže. Máma si pak na ní dávala větší pozor a doprovázela mě do školy a občas se objevila i na cestě ze školy domů. Nechtěla ji už pouštět k nám domů, ale já se za Katku stále musela přimlouvav, protože mi vyhrožovala, že mi jinak něco provede. Máma si myslí, že se k nám snažila dostat, protože se jí u nás líbilo, měli jsme tu nově zřízený bazén, já měla spoustu hraček, jak starých po sestřích, tak moderních, které si její rodina nemohla dovolit. Měla jsem také spoustu domácích mazlíčků a Katka se u mě cítila moc dobře, dokonce, když byla u nás, tak to bylo i jediné místo, kde mi nic nedělala.

Ve druhém ročníku jsem měla oporu v paní učitelce, která s námi zůstávala o přestávkách ve třídě, hrála s námi karty či stolní hry a dohlížela i na to, aby si všichni snědli svačinu. Jako dítě jsem to vnímala velmi pozitivně a měla jsem tak pocit bezpečí, protože Katka si za přítomnosti učitelky ke mně a k ostatním nic nedovolila.

Zápis z deníčku:

„S učitelkou to bylo dobrý, protože viděla, jak se mnou zacházej, a když odešla, hrozilo mi nebezpečí. (Katce) vždycky když se jí chtělo, tak mi chytla nos a zakroutila mi s ním, nebo mi chytla za ruku a moc mi s ní točila.“

Od třetího ročníku jsme dostali jinou třídní učitelku. Ta už s námi přestávky netrávila a odcházela do kabinetu. Katce se tak naskytla další příležitost, kdy si mohla dělat, co chce. V případě, že ji některé z děvčat neposlechlo, tak bylo potrestáno a uzamčeno na celou přestávku ve skříni nebo drženo za dveřmi na toaletě, případně se stalo jejím otrokem. Brala mi také svačiny, ale to mě trápilo asi nejméně. Takhle to šlo až do konce čtvrtého ročníku, kdy nás všechny čekal přestup na další školu.

Katka mi vyhrožovala, aby mě ani nenapadlo jít na stejnou školu, jako chce jít ona. Naštěstí já chtěla jít úplně do jiného města. Přes prázdniny se kontakty mezi námi utnuly a já se těšila na nové spolužáky.

Začátek pátého ročníku však přinesl další zklamání, do stejné školy dorazila i Katka. Její rodiče si zjistili, kam půjdu a dali ji na stejnou školu s domněním, že jsme stále kamarádky. Do lavice jsem ale zasedla s jinou dívkou, která byla taková nevýrazná, tichá a už na první pohled jsem si ji oblíbila. Katka si tam našla dvě kamarádky a já měla ve škole od ní konečně trochu klid. Nevyhnula jsem se však výhružným psaníčkám, e-mailům a zprávám od ní a bývalých spolužaček. Do školy jsem musela dojíždět autobusem, a jelikož jsem se bála společné cesty s Katkou, tak jsem doma předstírala, že nestíhám, aby mě rodiče do školy odvezli autem. Když jsem musela jet autobusem, tak jsem se snažila vystoupit na jiné zastávce a schovat se někde než začala škola. Nakonec mě začaly ráno ze stresu provázet střevní potíže a na vyučovací hodinu jsem chodila se zpožděním. Když jsem šla po škole sama na autobusovou zastávku, tak mi tam Katka brala kapesné a kupovala si za něj něco v krámku u zastávky a cestou k baráku po mně asi měsíc házela kameny, protože jsem se snažila před ní utéci. Od sedmé třídy to začalo upadat. Dokonce se Katka začala snažit i o kamarádství. Proč se její chování najednou takhle změnilo, tak tomu stále nerozumím. Možná proto, že jsem školu reprezentovala v pěvecké soutěži, že mi ostatní spolužáci fandili, měla jsem větší pozornost ve škole a Katka si držela ještě s dvěma děvčaty uzavřenou skupinku, kterou zbytek třídy moc neměl v oblibě. A dokonce i od nich jsem se dočkala pozornosti. Ale větší kamarádství z toho už nikdy nebylo.

Na konci druhého stupně základní školy jsem se poprvé doma svěřila s tím, že mi Katka ubližovala a rodiče měli takový vztek, že s tím tenkrát nic neudělali a ještě ji pouštěli k nám domů. Jelikož matka pocházela z rozvrácené rodiny a neměla lehké dětství, tak se mi snažila ve všem vyjít vstříc a kdyby kdysi věděla, čím jsem procházela, tak by určitě zakročila, snažila by se to znovu řešit s rodiči Katky, s učitelkou, se mnou, abych věděla, že si nesmím od nikoho nechat poroučet a že se nesmím bát a vždycky hned všechno říct. A klidně by mi i zajistila přestup na jinou školu.

Teoretická část

1 Šikana

1.1 Definice šikany

Termín, který všichni znají, ale málokdo skutečně ví, co obnáší. Šikanování nás provází po celý život a všude. Můžeme se s ním setkat v rodině, v mateřské škole, dále na škole základní, střední a vysoké, na pracovištích, v různých spolcích a klubech a bohužel čím dál častěji i v domovech důchodců (Kolář, 2001, s. 17).

Martínek (2009, s. 9-112) uvádí, že za šikanu můžeme nejčastěji považovat případ, kdy dochází k úmyslné a opakované manipulaci jednoho nebo více žáků jednotlivcem či skupinou, která má značnou převahu nad obětí. Nemusí se však vždy jednat o fyzickou převahu, stačí, že agresor je psychicky odolnější než oběť. Patří sem jak dlouhodobý, tak krátkodobý útok, který může být i podstatně horší, protože mu není v současné době věnována dostatečná pozornost a populace považuje za šikanu převážně útoky, které trvají delší dobu.

Říčan a Janošová (2010, s. 21-22) definují šikanu jako ubližování jedinci, který je ve stejném postavení jako agresor a neumí se bránit. K šikaně tedy dochází nejen mezi žáky, studenty, ale také na pracovištích a v různých zájmových spolcích.

1.2 Typy šikany

- **Přímá:** K přímé šikaně patří především působení fyzické bolesti, ponižování a nucení oběti k vykonání nepříjemných věcí, ničení a krádež osobních věcí, ale také zesměšňování a slovní napadání jedince.
- **Nepřímá:** Pokud oběť nezapadá do kolektivu, ostatní ji neberou na vědomí a nemluví s ní, tak se hovoří o šikaně nepřímé, která je častější především mezi dívkami. Jsou však známé i případy, kde se tyto dvě formy kombinují.

Mayrock (2016, s. 20-21) dělí šikanu na tři typy:

- **šikana slovní:** Mezi její projevy patří nadávky, urážky, ponižování, násilné hrozby a škádlení.
- **šikana společenská:** Jedná se o případy, kdy agresoři záměrně odstrkují jedince, navádějí ostatní, aby se s dotyčným nekamarádili, pomlouvají ho a zahanbují na veřejnosti.
- **šikana fyzická:** K fyzické šikaně můžeme zařadit mlácení, kopání, plivání, poškozování a odcizování věcí a spoustu dalšího, co dítěti není příjemné.

Podle Říčana (1995, s. 26) k šikaně ve škole dochází především v prostorách, kam nechodí školní personál. Také jsou známé případy šikany odehrávající se ve třídě mezi spolužáky, kteří často šikaně přihlížejí a hlídají u dveří, aby si jich nevšiml někdo z dospělých osob.

2 Protagonisté šikany

2.1 Oběť

Obětí šikany se obvykle stávají děti, které se něčím odlišují od ostatních. Oběťmi se často stávají nově přistěhované děti, ošklivé nebo hezké děti, kterým ostatní závidí, také se většinou jedná o jedince silnější postavy. Dále sem patří děti jiných národnostních kultur, chytré děti, které bývají označovány za šprty, a v poslední řadě také třídní vyvrženci, kteří nemají pozitivní hodnocení u učitelů a nemívají dobrý prospěch ve škole (Kadlecová, 2010, s. 180-181).

Výzkum vedený mezi dětmi ukázal, že u většiny případů se jedná především o nové spolužáky, druhou pozici zabírají menší či slabší jedinci a děti, které nejsou nebo naopak zase jsou hezčí než ostatní. To samé platí pro chytrost a šikovnost. Také sem mohou patřit děti, které jsou z chudých či bohatých rodin (Kadlecová, 2010, s. 174-175).

Vágnerová (2009, s. 58) tvrdí, že obětí šikany se může stát skutečně kdokoli, ale největší sklony k tomu mívají děti, o které se rodiče přehnaně starají a děti tak nejsou samostatné. Může se také jednat o děti, v jejichž výchově převládá bezvýhradná poslušnost.

Podle Martínka (2009, s. 110) oběť šikany není schopna přirozeně navazovat vztahy se spolužáky, je slabší a stojí v pozadí. U dětí, které jsou psychicky i fyzicky slabší, dochází častěji k urážkám, nadávkám a žertům od ostatních spolužáků.

2.2 Agresor

Agresor podle Martínka (2009, s. 112) směřuje nejúčinněji nadávky na rodinu oběti, především pokud se jedná o sociálně slabší postavení žáka. Může se mu posmívat a bránící se oběť je pak často učiteli a ostatními žáky považována za agresivního žáka.

Vágnerová ve své knize rozlišuje agresory na tři typy:

- hrubián: Za hrubiána se považuje dítě, které je velmi impulzivní, má kázeňské problémy a narušený vztah k autoritě. Takový žák šikanuje nelítostným a tvrdým způsobem, kterým tak cíleně zastrašuje ostatní.
- slušňák: Druhým typem je agresor tzv. slušňák, který patří mezi zvýšeně úzkostné, kultivované, slušné a sociálně zdatné žáky, kteří mívají oblibu mezi učiteli. Slušňák šikanu provádí vždy s určitým cílem a hlavně bez přítomnosti ostatních, kteří by ohrozili jeho postavení.
- srandista: Posledním typem agresora je srandista, žák optimistický a zábavný, láká ho každé dobrodružství a právě i šikanu bere jako formu zviditelnění se před ostatními. Tím, že někomu ubližuje před očima ostatních, tak se mu plní jeho cíl. Zviditelní se tak nad ostatními a je považován za baviče. Dítě na sebe potřebuje strhnout pozornost a být přijato kolektivem, a proto udělá cokoliv (Vágnerová, 2009, s. 84-86).

3 Příčiny vzniku šikany

Příčin, proč na školách dochází k šikaně, existuje velmi mnoho. Děti se snaží o napodobování dospělých, jsou soutěživé, chtějí být nejlepší a mít určitou hodnotu v rámci skupiny. Často tedy dochází k tomu, že některé spolužáky vyčleňují ze skupiny za účelem, aby neztratili svou moc. Dá se to tedy považovat za běžné chování v říši zvířat, kde přežije pouze nejsilnější. Lidé by se však měli k sobě chovat s citem, respektem a vzájemně se tolerovat (Fieldová, 2007, s. 49-50).

Bohužel to v současné době vypadá, že slušnost a zdvořilost se mezi lidmi pomalu vytrácí. Je tedy zapotřebí dbát na to, aby ve školách se tyto vlastnosti dostávaly do popředí a učitelé je nezanedbávali (Šulista&Prokopius, 2011, s. 45).

Příčinou šikany může být tedy celá řada faktorů, které ovlivňují dítě, jak v rodině, tak ve škole (Fieldová, 2007, s. 49-50).

Neměli bychom přecházet ani chování dětí v mateřské škole. Počáteční přehlížení neshod a agrese mezi dětmi může u dětí podporovat nežádané chování. Velmi často se stává, že děti mají potřebu přivlastňovat si kamarády pouze pro sebe a představa, že by si kamarád hrál i s někým dalším, je pro ně neúnosná. Z tohoto důvodu může dojít k fyzickým i psychickým útokům mezi dětmi. Je tedy už v mateřské škole důležité pracovat s dětmi, aby věděly, že kamarádství neznamená vlastnictví a že má každý nárok i na další kamarády (Sagi, 1995, s. 41).

Také se u dětí předškolního věku považuje za důležité, aby fungovaly i ve společnosti mimo rodinu. Aby se naučily společnému soužití s ostatními dětmi i dospělými osobami. Mezi dětmi se totiž dítě učí sebekontrolu vlastních impulzů, učí se přiměřeně reagovat a samozřejmě tak poznává reakce ostatních (Hoskovcová&Ryntová, 2009, s. 31).

3.1 Výchova dítěte

To, jaké dítě bude, ovlivňuje do jisté míry výchova v rodině. Vzorce chování a postoje rodiny mohou zvyšovat či snižovat pravděpodobnost, že se dítě stane agresorem nebo obětí šikany (Fieldová, 2009, s. 54).

Rodiče se snaží vychovávat své děti co nejlépe a mnohdy si však neuvědomují, že právě jejich styl výchovy může mít i negativní dopady na budoucnost jejich dětí.

výchovné styly:

- autoritářský - přísná výchova, tresty, zákazy
- liberální - volná výchova
- demokratický - dostatečný dohled nad dítětem, ale zároveň má dítě prostor pro vlastní názory

Největší pravděpodobnost, že se dítě nestane obětí šikany ani agresorem, je u demokratického výchovného stylu. Důležité je vychovávat dítě k zodpovědnosti. Dítě by mělo mít dostatek svobody, samostatně se rozhodovat, mít své vlastní názory a přání, ale zároveň jistý dohled svých rodičů, kteří dítě korigují a usměrňují ho v jeho chování. Naopak větší předpoklad, že se dítě může stát obětí šikany či agresorem se jeví u autoritářského a liberálního výchovného stylu. Pokud rodiče svým dětem neustále něco příkazují, trestají je a odmítají jejich názory, tak se to u nich může projevit tím, že se uzavrou a ze zvyklosti, jak poslouchají své rodiče, budou poslouchat i spolužáky a lehce se stanou obětí šikany. Naopak se také může stát, že si právě tyto děti budou potřebovat dokázat sílu nad ostatními dětmi a dokázat si, že alespoň nad někým jsou silnější, když doma všemu vzdorují. V případě liberální výchovy, kdy si dítě může dělat, co chce, vše je dle jeho přání a nemá stanovená jasná pravidla, dochází k tomu, že se dítě cítí méně milované a opět má větší sklony k projevení agrese, protože nezná hranice správného chování a neumí se ovládat (Vágnerová, 2009, s. 58-60).

3.2 Role rodiny

Rodina je místo, kde se učíme různým životním rolím, které považujeme za důležité i v prevenci proti šikaně. Učíme se žít mezi lidmi a zvládat různé zátěžové situace a krize, které nás obohacují pro budoucí samostatný život (Vágnerová, 2009, s. 49).

Podle autorů knihy „Do školy beze strachu“ by dítěti neměla v žádném případě chybět láska. Správný rodič by se měl dokázat vžít do dětského chování a myšlení, do situace, kterou dítě řeší. Měl by posilovat u dítěte sebedůvěru, a to především i určitou mírou samostatnosti. Nedostatek samostatnosti má totiž mnohdy vliv na nízké sebevědomí dětí, které se trápí tím, že jsou v určitých situacích ještě malé a vzdávají se dříve, aniž by se pokusily o vyřešení problémové situace. Podpora a pomoc od rodičů by se tedy měla dostavit teprve, když si dítě neví rady. Ze strany rodičů by také neměla chybět dostatečná podpora, která motivuje děti, aby se pokoušely o řešení problémů a nespolehaly se na jiné osoby nebo s tím nedělaly nic. Žádné dítě by se nemělo bát promluvit a úkolem rodičů je dětem takové situace názorně předvést (Krowatschek & Domsch, 2007, s. 45-50).

Annette Kast-Zahn (2007, s. 13-29) je názoru, že dítě by v prevenci proti výchovným krizím mělo být hlavně respektováno jako každá jiná osoba, mělo by mít dostatečnou podporu od rodičů, lásku, něhu a cítit se v bezpečí. Není snad dítěte, které by nebylo rádo, že jsou jeho rodiče šťastní, že ho mají rádi takové, jaké je. Každé dítě potřebuje, aby mu rodiče věnovali svůj čas alespoň jednou denně, aby se o něj zajímali, poslouchali ho, vyprávěli mu, dokázali ho pohladit a vzít do náruče. Naopak dítě nechce, aby na něj rodiče kladli nepřiměřené nároky, a ocenilo by, kdyby se rodiče smířili s tím, že je třeba jejich potomek v něčem pomalejší než ostatní, a dali mu potřebný čas.

Fieldová ve své knize zmiňuje, že se na vzniku šikany mohou podílet i sourozenci, především je-li mezi nimi větší věkový rozdíl. Takové děti jsou potom rodiči více chráněné a zároveň mohou být i sociálně zanedbávané, protože už rodiče nemají tolik síly jako při výchově prvních dětí. Děti potom nejsou ve škole odolné a neumí čelit konkurenci. To samé platí i u jedináčků, kteří neumí bojovat ve škole o společenské přežití, protože to nepoznali ani doma při každodenních sporech se sourozenci. Možnou

příčinu může představovat i věk rodičů, protože starší rodiče už postrádají dostatek energie a bývají příliš ochranářští. V neposlední řadě mohou šikanu způsobovat i narušené rodičovské vztahy, kdy dítěti například v případě rozpadlé rodiny může chybět otcovský vzor. Ať už se jedná o jakékoliv rodinné problémy, dítě je neumí přijmout a v důsledku toho se trápí. U těchto dětí hrozí, že budou více citlivé, plaché a nedokáží se pak vypořádat ani se školními problémy (Fieldová, 2007, s. 55-57).

3.3 Role školy

Mezi hlavní příčiny šikany ve školách patří především slepota učitelů. Někteří učitelé nechtějí vidět projevy šikany, dokonce tyto projevy mohou omlouvat a tolerovat. Stává se také, že se některé školy úmyslně vyhýbají slovu „šikana“ kvůli negativní publicitě. Jiné školy se sice mohou podílet na tvorbě preventivních programů, ale stejně se často stane, že pouze dětem vyhrožují, jaký postih by je v případě agresivního chování vůči spolužákům čekal. Ředitel školy by měl kromě výhrůžek i preventivně zasahovat a vést žáky na své škole ke vzájemné úctě a spravedlnosti. Pokud škola má takového ředitele, který zároveň vystupuje jako silná a vůdčí postava, tak se šikana na škole vyskytuje jen zřídka. Dochází k ní především na úkor toho, že agresor potřebuje dosáhnout vysokého společenského chování ve třídě a chce mít největší moc. Jakmile ho začnou ostatní poslouchat, ať už ze strachu nebo pro pobavení, zvyšuje se tím jeho sebevědomí a získává jakousi odměnu. V případě, že okolní žáci tomu přihlíží a nesnaží se tomu zabránit, v horším případě se k útočníkovi ještě přidají, tak se šikana výrazně stupňuje (Fieldová, 2007, s. 51-54).

4 Příznaky šikany

Dítě, které má zkušenosti s šikanou, můžeme odhalit i na základě několika společných znaků, které jsou typické jak pro oběti šikany, tak agresory.

4.1 Varovné signály u agresora

Agresor má často problém s hledáním přátel, špatně se mu navazují nové vztahy, protože ho ostatní děti neberou kvůli jeho neohleduplnosti vůči ostatním. Agresor totiž nemá potřebu řešit problémy jiných lidí, rád je středem pozornosti a rád by o všem rozhodoval. Je tím, kdo ostatním přikazuje a může je záměrně i vyloučit ze hry. Měli bychom si i všimnout, zda dítěti nepřibývají nějaké cizí věci, či finanční obnos, který nedostal od rodičů. Agresor se může stát také z dítěte, které je doma svědkem fyzického nebo psychického násilí (MATTHEWS, 2015, s. 49).

4.2 Varovné signály u oběti

Jelikož je pro oběť šikany těžké, aby se svěřila se svým trápením dospělým, aby sebrala odvalu a nestyděla se říct o svém problému, tak by měli rodiče dostatečně pozorovat, věnovat zvýšenou pozornost každé změně a snažit se s dítětem komunikovat. Mnohdy si totiž děti prisuzují vinu sobě samému a hledají u sebe chyby, kvůli kterým je ostatní spolužáci neberou, a bojí se, že by se zesměšnily i u rodičů, nebo naopak, že by to rodiče řešili takovým způsobem, který by jim ještě více přitížil. Pokud se tedy rodičům podaří dítě rozmluvit, docílit toho, aby se dítě nebálo svěřit, tak mají téměř vyhráno. Za největší varovné signály můžeme pokládat případy, kdy dítě chodí domů ušpiněné, poraněné, hladové, smutné, mění se mu školní prospěch, nechce chodit do školy, bolí ho hlava a břicho a nevodí si domů spolužáky. Samozřejmě se toto nemusí vyskytnout u každého žáka, ale pokud něco z toho u dítěte zaznamenáme, tak bychom měli rozhodně včas zasáhnout (Kolář, 1997, s. 111-112).

Pro oběť šikany bývá těžké, aby se sama svěřila komukoli se svým trápením. Cítí se ponížena, stydí se za to, myslí si, že za to může ona, a proto nenajde odvalu, aby to přiznala, většinou se i bojí, že by to bral agresor jako bonzování a situace by se ještě

více zhoršila. Postupem času si na taková chování od spolužáků zvykne a vnímá je jako normální. Z tohoto důvodu by měli rodiče důkladně pozorovat své děti, protože existuje mnoho podezřelých projevů, které mohou napovědět, že není něco v pořádku. Jak už bylo řečeno u agresorů, tak i u obětí je jedním z projevů šikany, že za dítětem nedochází domů spolužáci, dítě nemá kamarády a nemluví o tom, co se děje ve škole. Oběti bývají také zaražené, smutné, mohou mít špatný spánek v důsledku hrůzostrašných snů. Mohou se u nich objevit problémy jako například bolest hlavy a břicha, především ráno při odchodu do školy nebo při příchodu. V této souvislosti častěji navštěvují lékaře. Dalším velmi nápadným projevem mohou být poničené osobní věci žáka, zranění, případně nedostatek kapesného. Stává se, že dítě vyžaduje pořád kapesné a ani kolikrát rodič netuší, za co ho utrácí, a také se může stát, že jim peníze krade. Také by se měla věnovat pozornost cestě do školy a zpět, může se stát, že dítě chodí pozdě do školy a ze školy, protože chodí různými oklikami, aby se vyhnulo agresorovi, nebo ho samotný agresor cestou ze školy zdržuje. Také se může stát, že dítě se bude vracet ze školy hladové, protože mu agresor sebere svačinu a nenechá ho najíst (Kolář, 2011, s. 227-228).

Evelyn M. Fieldová ve své knize rozdělila varovná znamení do čtyř skupin:

- **fyzické příznaky:** Do této skupinky patří zejména poničené či chybějící věci, modřiny, rány a další zdravotní komplikace. Dítě může častěji zůstat doma, ve spánku může dojít k pomočování, mívá noční můry, během přestávek se zdržuje v blízkosti učitelů a jeho komunikační schopnosti jsou na nižší úrovni.
- **akademické příznaky:** Souvisí se školou, aktivitou ve škole a prospěchem. Dítě přestává být motivováno, může se mu zhoršit prospěch, jeho výsledky nemusí odpovídat jeho obvyklým výkonům, má problémy s aktivitou při výuce, nechce se na nic ptát a odpovídat, případně vůbec nekomunikuje se spolužáky.
- **emocionální příznaky:** Dětem se nelíbí ve škole, jsou smutné, často se rozpláčou, velmi často se u nich střídá nálada, mohou o sobě mluvit pohrdavým způsobem a popírají své pocity. Může

se tedy stát, že i když dítě vypadá velmi smutně, tak tvrdí, že mu nic není.

- **společenské příznaky:** Mohou se vyskytnout problémy v rodině. Pro svou obranu může začít ubližovat sourozencům. Děti v kolektivu ho neberou. Při dělení na skupiny zůstává jako poslední. Cítí se před ostatními dětmi poníženo a trapně, protože si z něj ostatní dělají jenom legraci nebo ho ponižují. A komunikace se spolužáky je opravdu velmi omezená (Fieldová, 2007, s. 45-46).

5 Řešení šikany

Obrana proti šikaně není vůbec snadná. Často se totiž stává, že se na ni přijde zcela náhodně. Málokdy je viditelná a šikanovanému většinou strach z pomsty nedovolí, aby se nějakým způsobem bránil. V případě veřejné šikany je zase poměrně malá pravděpodobnost, že ostatní zasáhnou. Z tohoto důvodu je zapotřebí, aby škola i rodina byla o problematice šikany informována (Šulista&Prokopius, 2011, s. 108).

5.1 Rady pro rodiče

Při výskytu šikany by rodiče neměli situaci hlavně zveličovat a přehánět, protože přílišná dramtizace dítěti nijak nepomůže, ba dokonce může pro dítě přinést ještě větší utrpení. Dítěti tak hrozí, že role oběti se nikdy nezbaví. Pokud rodiče situaci naopak zlehčují, tak se může stát, že dítě se bude cítit zraněné a jako msta se u něj může objevit agresivní chování nebo těžká porucha chování, kterými dítě upoutá na sebe pozornost a zároveň tak může potrestat rodiče za lhostejné chování. Dále bychom s dítětem měli komunikovat, trávit s ním čas a naslouchat mu, ale nedoporučuje se, abychom se za každou cenu museli dozvědět všechny podrobnosti, když dítě komunikovat nechce. Tím že dítě na to vzpomíná a vypráví o tom, tak to pro něj může být zrovna tak traumatizující jako když se mu to dělo. Nabízí se však ještě možnost využití třetí osoby, kterou má dítě rádo a může se jí vyzpovídat, a tím se mu uleví. Potom zde nastává otázka, zda je vhodné brát dítě ihned po konfliktu k psychologovi či nikoliv. Bohužel dosud žádné výzkumy neprokázaly stoprocentní účinnost této léčby, vždy je totiž

potřeba nechat dítěti čas, sledovat jeho reakce a být ostražití a teprve při přetrvávajících problémech se doporučuje návštěva odborníka, který dítě správně nasměruje. To ovšem pouze za předpokladu, že dítě chce. Pokud se tam dovede násilím, tak hrozí, že tento postup nesplní očekávaný cíl. S návštěvou odborníka by se však nemělo váhat v případě, že se u dítěte objevily vážné poruchy v chování a různé zneklidňující příznaky (Bourcet, 2006, s. 42-45).

Podle Koláře (2011, s. 228-231) je velikou chybou, když rodiče přehlížejí projevy a varovné signály šikany. Každý rodič by měl být s touto problematikou obeznámen, aby byl schopen v případě výskytu šikany účinně zasáhnout. Zásadní chybou rodičů je, když nechají dítě, aby si s tím poradilo samo, nebo když dokonce dítěti kladou na mysl, aby se nebálo a dotyčnému to vrátilo. V tomto případě však zapomínají na fakt, že každé dítě na to nemá odvalu a takový pokus by se klidně mohl obrátit i proti němu a situace by se akorát zhoršila. Každá oběť by správně měla vidět, že má v rodičích naprostou oporu a že ji podrží v každé situaci. Rodiče by se měli zajímat o celkový průběh šikany, tedy o to, jak to začalo, o co šlo, kdy se to dělo, jak to probíhalo a hlavně, kdo to dělal. Když dítě vidí u rodičů zájem a snahu řešit problém, tak mu většinou nedělá problém, aby se se vším svěřilo. Pokud by se zjistilo, že se jedná už o pokročilejší stádium šikany, tak je vhodné dítě nechat doma a neposílat ho do školy. V takovém případě se nabízí návštěva třídního učitele a ředitele školy. Návštěvy by se měli zúčastnit oba z rodičů a zjistit, zda je škola ochotná a schopná poskytnout pomoc. Nemusí se totiž vždy stát, že škola bude mít dostatečné zkušenosti a bude umět šikanu řešit. Jsou známé případy, kdy pedagogové potřebné zkušenosti nemají a v krajním případě ani nejeví o tento problém zájem a domnívají se, že to žák zvládne sám. V takovém případě by měli rodiče požadovat odbornou pomoc, mohou informovat inspektora, přeřadit dítě na jinou školu nebo podat stížnost na školu. Pokud škola spolupracovat chce, ale pouze nemá dostatečné zkušenosti, tak by se okamžitě mělo zajistit to, čeho je škola schopná. Jedná se tedy například o přeřazení žáka do jiné třídy. Dále by měl být problém konzultován s odborníkem a pedagogové by se měli aktivně a neprodleně zapojit do programu proti šikaně a projít si odbornou literaturu, aby mohli správně zasáhnout.

Další možnou variantou je přeřazení žáka na jinou školu. Bohužel ani to nezaručí, že dítě nebude mít podobné problémy na jiné škole, že nebude nadále prožívat trauma

a začne úplně jinak. Záleží vždy na oběti a dalších okolnostech, které se s tím pojí. Někomu to pomůže a někomu třeba ještě více ublíží, protože se svých starostí hned tak rychle nezbavíme a neseme si je s sebou (Bourcet, 2006, s. 46-47).

Málokdy se stává, že při řešení šikany si učitelé promluví i s šikanujícím, aby byla zjištěna příčina jeho chování. Cílem školy by tedy měla být změna situace k lepšímu, protože pouhým potrestáním agresora se nic nevyřeší (Kadlecová, 2010, s. 176).

5.2 Řešení šikany ve škole

Pokud ke zjištění šikany dojde ve škole, tak se nejvíce doporučuje rozhovor učitele, případně výchovného poradce s dítětem. Škola se tak může pokusit o patřičné změny, které by mohly situaci zmírnit. Někdy se doporučuje i konzultace dítěte se školním či klinickým psychologem, který může dát dítěti potřebné rady pro sebeobranu a dodat mu pocit jistoty (Krowatschek&Domsch, 2007, s. 45-50).

6 Následky šikany

O tom, jak bude oběť reagovat na šikanu, jaké si ponese následky, rozhoduje především osobnost každého dítěte, typ šikany a pomoc ze strany školy a rodiny, kterou oběť dostane.

Fieldová rozdělila možné důsledky šikany do pěti skupin:

- **Fyzické důsledky:** Mezi nejčastější fyzické důsledky, které způsobuje šikana, můžeme zařadit různá zranění, bolesti hlavy a břicha, problémy s pleť, vypadávání vlasů, časté onemocnění a pomočování.
- **Intelektuální důsledky:** Zde se šikana projevuje především zhoršeným soustředěním žáka, potížemi s učením a s pamětí.
- **Sociální důsledky:** Děti neumí navazovat kamarádské vztahy, jsou uzavřené, hledají si jednoho kamaráda, cítí se ve společnosti velmi napjatě a nervózně a neumí projevovat své názory.
- **Psychologické důsledky:** Dítě se neumí zklidnit a uvolnit, je neustále ve stresu, může být zoufalé, nic ho nebaví a občas se stává, že svou zlost si vybíjí na členech rodiny.
- **Špatné sebevědomí:** V důsledku neustálých posměšků od agresora se oběť cítí ponížene, klesá jí sebevědomí, začne být velmi citlivá na kritiku, vše si bere osobně a velmi se tím trápí (Fieldová, 2009, s. 64-69).

7 Prevence

Prevence proti šikaně by neměla, i přesto, že se to stává, chybět jak ve škole, tak v rodině. Existují jisté zásady, s kterými by se mělo u dětí začít ještě dříve, než dojde k odhalení šikany. Může se tak předejít řadě výchovných problémů nebo je to alespoň zmírní, případně se nebude opakovat problém, který se už objevil.

7.1 Prevence ve škole

Asi nejdůležitějším bodem v prevenci na školách je práce učitele. Učitel by měl být mezi žáky oblíbený, měl by jim dodávat odvalu, spravedlivě rozhodovat a posilovat jejich sebevědomí. Děti by měly mít pocit, že učitel je ten, kdo rozhoduje, kdo uzná, co je vhodné a co nikoliv, a také by měl být tím, kdo dětem uděluje trest za špatné chování, ale naopak i chválu za každý správný výstup žáka. Děti totiž touží po odměně, radosti a uznání. Každý učitel by měl vyučovat dle demokratického stylu. Očekává se tedy, že o některých aktivitách a společných činnostech budou místo učitele rozhodovat děti, učitel jim bude naslouchat, dostatečně vysvětlovat vše potřebné, bude se zajímat o jejich přání a názory. Děti by měly být učitelem vedené k samosprávě, aby dokázaly jednat za třídu jako zástupci a nebály se tak komunikovat. Neměla by chybět ani větší informovanost rodičů o problematice šikany na školách. Každý rodič by měl být s tímto problémem seznámen nejlépe už při nástupu do školy, tedy v prvním ročníku základní školy. Rodiče by měli být obeznámeni s možnými postupy a postihy v případě výskytu šikany a hlavně s tím, že tento jev nebude na škole tolerován. Zároveň by bylo dobré, kdyby se rodiče více zajímali o dění ve škole, existují různé rodičovské organizace a spolky. Úkolem těchto organizací by potom bylo projevování zájmu o chod školy. Učitelé by je seznamovali s veškerým děním ve třídě a přenášela by se na ně patřičná zodpovědnost (Říčan, 1995, s. 77-80).

Kadlecová ve své knize uvádí, že by si učitelé měli dávat pozor na místa ve škole, jako jsou toalety a šatny, kam učitelé běžně nechodí. Také upozorňuje učitele na potřebný zvýšený dozor nad dětmi, a to hlavně o přestávkách. Dále ve své knize žádá pedagogy, aby sami šikanu ve škole nepodporovali tím, že budou zesměšňovat dítě, kterému se

něco nedaří. Právě tělesná výchova je tomu typickým příkladem, pokud je tam nějaké neobratné a nešikovné dítě. Jakmile totiž děti upozorují, že je učitel nijak nepotrestá, když se smějí spolužákovi, tak i to může být počátkem šikany (Kadlecová, 2010, s. 181-182).

Prevence by se měla týkat i konkrétních tříd. Učitel by měl záměrně volit takové aktivity, aby záměrně posiloval komunikaci, spolupráci a toleranci mezi žáky ve třídě. Daly by se sem i zařadit třídnické hodiny, kdy děti budou hodnotit své chování během celého týdne a budou hrát hry k posílení soudržnosti kolektivu třídy. Takové aktivity velmi pozitivně zasahují proti negativním vztahům mezi žáky (Bláhová&Šalšová, 2012, s. 15-17).

7.2 Prevence v rodině

Rodina má pro dítě významnou roli i v prevenci proti šikaně. Děti se v rodině učí základním dovednostem, společnému soužití, vztahům a důležitým životním rolím, které potřebují pro svůj budoucí život. Každé dítě potřebuje cítit, že v rodině zaujímá své místo, že je ostatními milováno, a mělo by být v jejich společnosti spokojeno. Pokud tomu tak není, tak se u dítěte mohou objevit sklony k agresivnímu chování. Můžeme od nich očekávat neadekvátní reakce. Ať už porušení důvěry v ostatní lidi, až po snížení sebevědomí. Tyto projevy mohou zapříčinit, že se dítě ocitne buď v roli agresora, nebo oběti šikany. Proto je na rodičích, aby se snažili dětem zajistit a uspokojit jejich potřebu místa. Tedy toho, že někam patří a jsou milovány, takové, jaké jsou. Zároveň děti potřebují cítit, že jsou chráněny, ale na druhou stranu bychom jim měli nechávat možnost k samostatnému rozhodování a navádět je k samostatnému vystupování. Musí však všude být rodič jako vzor správného chování, který se stává pro dítě inspirací. Pocit bezpečí mohou rodiče svým dětem poskytnout především tím, že s nimi budou komunikovat a rozebírat s nimi, čeho se obávat a čeho by se bát neměly. To však neznamená, že by děti měly vědět o všech záležitostech týkajících se dospělých, ať už se jedná o konflikty či partnerské hádky. Dítě by to potom mohlo brát jako samozřejmost a nebylo by tak daleko i od role agresora (Vágnerová, 2009, s. 49-57).

Praktická část

8 Metodika

8.1 Cíl výzkumu

Hlavní cílem je přiblížit, jak rodič, jehož dítě má přímou zkušenost s šikanou, vnímá tuto problematiku a jak na ni případně reaguje.

8.2 Výzkumný problém

Jak rodiče nahlízejí na problematiku šikany?

8.3 Výzkumné otázky

- Jaký je vztah rodičů k dítěti?
- Co rodiče považují za šikanu?
- Jak se rodiče dozvěděli o šikaně u svých dětí?
- Jak rodiče reagují na to, že jejich dítě je s tímto problémem spojené?
- Jak jsou rodiče spokojeni se zásahy školy, případně jiných organizací?
- Jak jsou rodiče spokojeni s prevencí proti šikaně na školách?
- Jaká by podle rodičů měla být prevence proti šikaně v rodině?

Tyto specifické otázky byly dále rozpracovány a formulovány do podrobnějších otázek, z nichž byl sestaven seznam otázek pro rozhovor (viz Příloha 1).

8.4 Metodologie a popis výzkumného vzorku

Diplomová práce se zabývá problematikou šikany u žáků 1. stupně základní školy, zejména tím, jak na šikanu nahlíží rodiče právě těch žáků, kteří mají s šikanou přímou zkušenost.

Vzhledem k výzkumné otázce byl pro výzkum vybrán kvalitativní přístup, jelikož je pružnější a umožňuje detailnější zpracování dané problematiky (Hendl, 2016, s. 48). Do výzkumu však byly zařazeny i kvantitativní otázky, které poukazují na četnost výskytu.

8.4.1 Výběr výzkumného vzorku

Pro výběr výzkumného vzorku byla zvolena strategie prostého záměrného výběru. Tato strategie je založena na výběru jedinců, kteří splňují určitá kritéria a souhlasí s účastí ve výzkumu (Mioviský, 2006, s. 135.)

Respondenti byli vybíráni na základě dvou kritérií:

- Mají dítě ve věku 6 – 12 let
- Mají dítě, které má problémy s šikanou

Respondenti byli následně požádáni o spolupráci osobně nebo po telefonické domluvě.

8.4.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvořilo celkem sedm respondentů ve věkovém rozmezí 35 – 42 let z okolí Kutné Hory, kteří splňovali daná kritéria. Z toho se do výzkumu zapojil jen jeden muž. Většina z respondentů má středoškolské vzdělání s výučním listem, až na dvě ženy, které absolvovaly středoškolské vzdělání s maturitou. Jen tři respondenti žijí v manželství a jejich děti vyrůstají v úplné rodině, u zbytku se jedná o nesezdané soužití s dětmi.

Veronika – 36 let, svobodná, středoškolské vzdělání s maturitou

Veronika je maminkou osmiletého Patrika, který měl už od mateřské školy problémy s šikanou. Patrik, oběť šikany, tráví hodně času jen s matkou, protože na ně nemá otec čas a přesto, že navštěvuje i několik kroužků, tak má problémy s navazováním kontaktů s vrstevníky a je raději sám. Po zásahu psychologa se to však ve škole začíná obracet k lepšímu a chlapec už z ostatních dětí nemá takový strach.

Lenka – 35 let, vdaná, středoškolské vzdělání s maturitou

Lenka je maminkou sedmiletého chlapce Petra, oběti šikany, u kterého začaly problémy v prvním ročníku základní školy. Chlapec je velmi citlivý, samotářský a nerad komunikuje s vrstevníky a dospělými osobami. Škola se právě tímto případem zabývá a Lenka nezbývá nic jiného než doufat, že se to vyřeší.

Jana - 40 let, vdaná, středoškolské vzdělání s výučním listem

Jana je matkou Vojty, oběti šikany, který dochází do pátého ročníku základní školy. Chlapec je klidné povahy a je oblíbený i v dětském kolektivu. S navazováním vztahů neměl nikdy problém. Do třídy k nim však propadl problémový chlapec, který si na Vojtu a některé další spolužáky zasedl a začal jim ubližovat. Vše se nakonec vyřešilo přeřazením problémového chlapce na jinou školu.

Iveta – 39 let, vdaná, středoškolské vzdělání s výučním listem

Iveta je maminkou sedmiletého syna Martina. Martin není ten typ dítěte, které by vyhledávalo kolektiv. Je i často nemocný a hned od začátku školního roku začal mít problémy se svým spolužákem, který ho navádí, aby s ním společně ubližoval ostatním dětem. Martin je tedy v roli oběti a zároveň se i ostatním dětem může jevit jako agresor. Učitelka tento problém však neřeší a Martin už nechce do školy chodit.

Martina – 37 let, rozvedená, středoškolské vzdělání s výučním listem

Martina je matkou osmiletých dvojčat, chlapců, kteří měli problémy s šikanou v mateřské škole, protože vytvářejí spolu silnou dvojici. Z tohoto důvodu byli ve škole rozděleni do jiných tříd. V mateřské škole byli učitelkami obviněni jako agresoři, měli údajně i ubližovat chlapci Patrikovi, synovi respondentky Veroniky, ale Martina to vnímala spíše opačně.

Jitka (42let) a Radek (37let) – nesezdané soužití, středoškolské vzdělání s výučním listem

Jitka s Radkem mají syna Lukáše, s kterým mají problémy už od mateřské školy. Chlapec je rád středem pozornosti a nedochází mu, že to, co udělá, by mohlo být špatné. Je vlastně jedním z chlapců, kteří na táboře šikanovali Patrika, syna Veroniky. Rodiče s ním od té doby navštěvují psychologa a doufají, že se to časem zlepší.

8.4.3 Sběr dat

Pro sběr dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, jež vycházela z předem připravených témat a otázek. Dle Miovského (2006, str. 159-160) polostrukturovaný rozhovor umožňuje pokládání doplňujících otázek, které vedou k vyšší přesnosti, než je tomu u klasického strukturovaného rozhovoru.

Schůzky s respondenty byly vždy domluveny po telefonu a až na jednu respondentku, kde probíhal výzkum na její přání v místě jejího pracoviště, v kavárně, se ostatní uskutečnily v domácnostech respondentů, kde byl mnohem větší klid pro rozhovor. Všichni účastníci byli na začátku rozhovoru seznámeni s tématem mé diplomové práce a byl jim objasněn účel našeho setkání. Zároveň byli všichni informováni s nahráváním rozhovoru na diktafon, který trval přibližně 40 – 60 minut.

8.4.4 Etika výzkumu

Před začátkem každého rozhovoru byli vždy respondenti seznámeni s jeho průběhem a ujištěni o zachování jejich anonymity. Respondentům tedy byla změněna jména, aby případní čtenáři diplomové práce nemohli účastníky identifikovat. Zároveň byli ubezpečeni o tom, že veškeré informace, které mi v průběhu rozhovoru poskytnou, budou použity pouze pro zpracování mé diplomové práce, a to včetně zvukové nahrávky, která slouží jen k přepsání a k práci s informacemi. Před zahájením rozhovoru byli ještě všichni účastníci upozorněni, že nemusí na všechno odpovídat a že mohou kdykoliv rozhovor ukončit. Samozřejmě jim byla nabídnuta i možnost pro případné dotazy k otázkám či rozhovoru.

9 Analýza a interpretace dat

9.1 Výchova dítěte

Přestože se má práce zabývat problematikou šikany u dětí prvního stupně základní školy, nebyla opomenuta ani otázka výchovy dětí v rodině, protože ji považují za jednu ze základních věcí, respektive jako součást této problematiky, kdy mohou rodiče do jisté míry ovlivnit své potomky a postarat se tak o prevenci šikany v rodině. Výzkumná část byla tedy zaměřena i na to, jak rodiče vychovávají své děti, a zda si myslí, že výchova v rodině může s šikanou souviset.

9.1.1 Způsob výchovy

Většina z respondentů uvedla, že se ve výchově považují za přísnější rodiče, dokonce výchovu vlastních i ostatních dětí v okolí vnímají v dnešní době hůře kvůli moderní technice a nedostatku času na děti, především kvůli pracovní zaneprázdněnosti jednoho z rodičů, většinou otců.

Veronika: „Já musím být ten, kdo vychovává, já jsem zároveň ten, kdo si i hraje, takže vychovávám já, snažím se, aby děti byly pečlivý, slušně vychovaný. Všechno musím řešit já. Táta se na ně přijede podívat a Patrik ho bere tak, že táta je ten, kdo musí vydělávat peníze a postarat se o nás a zvykl si vlastně, protože je to tak od mala, že vlastně on jezdí domů až večer.“

Jitka: No tak víš co, tady je to o času prostě a kdo zrovna ten čas má, tak si s těma děckama hraje, no a ona je dneska taková doba, že mají plný pokojíčky hraček a prostě nejradši by byly u X-boxu a u počítače. Já sice jsem s nimi doma víc, ale zase uklízíš, vaříš... Na výchově se podílíme oba, Radek je ten přísnější. Jako má přísněj režim, není to prostě žádný dítě, který může kdykoli, cokoli. Prostě kdykoli se dozvíme nějaký problém, tak to on vždycky má nějaký postih. Jo, takže doma prostě uklízí, má zakázanou televizi, hry, co má rád. Držíme ho opravdu zkrátka.“

Jana: „Na výchově se víc podílím já, protože táta je mimo, ten jezdí na víkendy domů, to je víkendovej tatínek. Tatínek si spíš hraje a maminka řeší problémy.“

Lenka: „*Střídáme se s babičkou, někdy i otec, podle možnosti, podle toho, komu jak zaměstnání končí. Fungujeme asi tak nějak s babičkou napůl, otec většinou chodí pozdě domů.*“

Martina: „*My je vychováváme oba, většinou jsem já v práci, ani moc do výchovy nemusím zasahovat, já jsem taková přísná, jen úkoly s dětmi musím dělat já, protože on na to nemá nervy. Jinak já jsem doma taková ta, ta, která se rozčiluje.*“

Samotná výchova se tedy u většiny neobejde bez trestů, ale i lásky je podle matek dostatek. Veronika, matka oběti: „*Páťa je chválenej, on si ale neumí pochvaly přijmout, je chválenej, když něco udělá, je šikovnej, pomáhá, uklízí mi, hračky po sobě uklidí, jako spoustu věcí...*“ „*Když se začne vztekat, není s ním řeč, tak v tu chvíli dostane pokyn prostě, začneme na sebe trochu rvát, on řve, já řvu a chci, aby šel vedle do místnosti, tam se uklidnil. Já se uklidním. Musíme být v tu chvíli od sebe.*“ „*Dostane i za vztekání, ale nic horšího prostě tam není.*“

V rodině agresora jsou zákazy a tresty ještě častější. Radek: „*My zkoušíme, co na něj bude platit, protože zákazy, no tak má zakázáno, co se dá dělat, ale prostě mrzí ho to, ale moc to neřeší. On prostě tresty... Já to nechci řešit, neříkám, že nedostane facku nebo rákoskou. Párkrát se to stalo. Ted' už ji vezmu do ruky a už to stačí. Nebo že jdu pro ni, ani ji do ruky nevezmu, ale ted' jsme zkoušeli zase to psychologický, balil si věci, že pojede do děcáku a já se bojím, aby z toho neměl trauma. To zase neradi bychom mu to sebevědomí srazili, protože do budoucna by to mohl být průšvih.*“

Naopak respondentky Iveta a Lenka, maminky obětí, nejsou zastávkyněmi trestů a výchova u nich doma vypadá takto. Iveta: „*Jako někdy taky zlobí, ale nemlátíme ho, ani tatínek, vždycky všechno v klidu, je lepší to vyřešit v klidu, než rvát.*“ Lenka: „*Když vyvede nějakou lumpárnu, tak mi pak pomáhá jinak nic...*“

9.1.2 Změny ve výchově po odhalení šikany

Rodiče obětí i agresorů po odhalení šikany změnili svůj přístup k dětem. Začali s nimi více komunikovat, zajímat se o školu, kamarády, jejich problémy a věnovali jim větší pozornost. Jitka s Radkem se navíc snažili i uplatňovat zákazy.

Jitka: *„No samozřejmě, že se muselo chování změnit, protože jsme mu museli dát pocejtit, že udělal něco špatně, ale prostě říkám, neneslo to žádný extra velký ovoce. Počítač už teď má Radek jen pro sebe a koukají na televizi, ale to se prostě snažíme korigovat, aby si právě i hráli. No takže s Lukášem jsme teď začali hrát nějaké stolní hry, vzala jsem knížku a četla jsem pohádku a on si vzal pastelky a začal malovat, o čem ta pohádka je. Což jako dřív jsme se s tím vůbec neseekali.“*

Radek: *„To jako zase v chování k němu, jak bychom se změnili, to asi ne... Žádná drastická změna v chování vůči němu nebyla. Že jsme byli přísnější nějaký čas, to asi jo.“*

Lenka, maminka oběti: *„Snažíme se s ním více mluvit, aby se nebál, kdyby náhodou zase si někdo na něj něco dovolil, aby se nebál přiznat.“* Jana: *„Víc jsem s ním mluvila...“* Iveta: *„Snažili jsme se mu vyjít vstříc, když by chtěl s někým mluvit, tak v klidu, zavřít se s ním někde, každý den, že se ho ptáme, jestli se něco nedělo v té škole, s kým sedí, prostě pořád radši, co ten Filip, jestli mu něco nedělá, jestli ho někde netahá, každý den s ním probíráme, co se tam dělo, jestli i někomu jinému ubližoval, snažíme se prostě...“* Veronika: *„Asi ne, nic zásadního. Snažím se na něj neřvat, že když něco provede nebo je nějaká scéna na veřejnosti, tak se snažím držet toho, že se to dítě nemá ponížít nebo prostě trestat před očima diváků, takže když něco chci vytknout, tak prostě mimo obecenstvo nebo mu to prostě i pošeptat, ale ne, aby to někdo viděl, protože tím pádem by mu to shazovalo ještě víc sebevědomí. Na základě rozhovoru s paní psychologkou se musím vždycky zeptat, jestli on chce, abych já tu situaci za něj řešila.“*

9.1.3 Souvislosti mezi šikanou a výchovou

Až na dvě respondentky jsou rodiče názoru, že výchova nemá na šikanu žádný významný vliv, a spíše to přiřazují k povaze dítěte.

Lenka: *„Je to v povaze, to dítě se s tím už prostě narodí a je takový. Vždycky si najdou, najde mezi dětma, děti si najdou prostě toho slabšího, zrovna tak i ten nejsilnější. Vždycky to tak bylo a bude. Je to asi tím, že i já sama jsem hodně citlivá... Sama jsem si tak nějak prožila i šikanu v dětství, tak to asi na mně zanechalo trochu následky...“*

Martina: *„Jsou děti, které mají přísnou výchovu, a přesto můžou stát na obou stranách.“* Veronika: *„Spíš jsem toho názoru, že je to hlavně o povaze, znám lidi, kteří vychovávají stejně a mají úplně jiné typy dětí a vlastně i Adrianka je úplně jiná.“*

Jitka s Radkem se domnívají, že výchova není moc důležitá a porovnávají ji s rodinou obětí. Jitka: *„To ne, to Patrik je takovej jako citlivej, Veronika je poměrně ostrá a Patrik je pak takovej trochu divnej. My jsme si mysleli, jak budeme dost ostrý a naše děti budou vychované a prostě to je úplně o něčem jiným.“* Radek: *„Ale to výchovou nebude tolik, on prostě takovou osobnost má, my na našeho Lukáše jsme taky dost ostrý to jako jo, ale zdaleka prostě takovej není. Hodně je tam ta povaha už. Není to takový, jak si člověk myslí, výchova udělá hodně, ale řekl bych až potom dýl. Prostě ten začátek v tom do těch pěti, šesti let, to dítě má prostě svůj svět a ty ho tou výchovou tolik neovlivníš.“*

Respondentka Iveta se domnívá, že výchova je důležitá, a posuzuje rodinu agresora: *„Já si myslím, že určitě, jeho nechali růst, jak dříví v lese. A říká se, že násilí plodí násilí a je to pravda.“*

Také Jana je názoru, že výchova by mohla s šikanou souviset: *„Je to hlavně o těch vztazích mezi sebou... jak si rozumí. Ty děti musí mít nějaký pravidla.“*

9.2 Vztahy v rodině

Část výzkumu se zabývala i tím, jak to v rodinách respondentů vypadá, zda se svým dětem dostatečně věnují a komunikují s nimi.

U většiny případů se ukázalo, že na společné chvíle všech členů rodiny není bohužel dostatek času, případně někteří respondenti nemají chuť něco podnikat.

Iveta: *„Když je zima, tak jsme zalezlí, někdy ty hry nějaký hrajeme, no, co můžeme dělat teď’...“*

Jana: *„O víkendech tráví dost času s tím svým kamarádem jedním a v rodině hrajeme někdy nějaký hry stolní nebo vyrážíme na výlety na kolech.“*

Lenka: *„Toho společného času asi je hodně málo, občas na nějaký výlety, ale spíš o prázdninách, jsme pracovně s manželem vytiženi...Opravdu nezbývá, nezbývá moc času.“*

Veronika: *„Třeba o víkendu, tak se snažím pro ně vždycky něco vymyslet, takže vždy nějaký výlet, jezdíme na kolech nebo někam do lesa na procházky, jdeme do bazénu, chodíme bruslit. Většinou jsme jezdili jakoby v partě, že nás jelo víc, že jsme jely jenom ženský s dětma třeba nebo si s nima jedu sama. Jinak v tejdnu třeba přijíždíme domů kolem páté hodiny a on si chce vždycky pohrát, pak chvílku spolu debatujeme, co bylo ve škole. Uděláme úkoly, pokecáme, večer se pomazlíme...“*

Radek: *„My moc času nestrávíme na vejletech.“*

Jitka: *„No a jinak v létě jsme celý dny venku, a že bychom šli třeba na procházku, to nechodíme. Jako my se málokdy sejdeme spolu doma.“*

Přestože někteří rodiče nemají čas na aktivity s dětmi, tak se alespoň s nimi snaží povídat. Například matka Iveta uvedla, že její syn v rodině rozhodně o komunikaci ochuzen není a vyprávějí si velmi často. Iveta: *„Propovídáme skoro celý den, on se zavře a vypráví: Je to takhle a takhle.“*

Radek: „On řekne „dobrý“ (smích).“ Jitka: „Jako to on začne tím dobrý, ale pak se nějak rozpovídá.“

Martina: „No hlásej mi, to jsou takový upovídáný, že děti zloběj a já říkám: „A ty jsi jako hodně hodnej.“ (smích), že ten jeden je jako ne zlobivej, prostě nezavře pusu.“

Lenka: „Spíš je asi hodně uzavřenej a moc si ani nepovídá.“

9.3 Problémové období

V této části výzkumu bylo podrobněji rozebráno, jak rodiče, jejichž děti šikanují nebo jsou obětmi šikany, vnímají a prožívají tuto problematiku. Tedy jak a kdy byla šikana odhalena, zda byly zaznamenány u dítěte nějaké změny, jak se to řešilo a co bylo navrženo jako prevence pro ostatní rodiče.

9.3.1 Odhalení šikany

Přestože odhalení šikany někdy může trvat několik měsíců i roky, tak naštěstí v rodinách respondentů se šikana podchytila včas a pracuje se tam s tímto problémem. Málokde se však šikanou zabývá škola, dokonce možná, podle některých respondentů, příznaky šikany přehlíží. Často první zmínky o tom, že něco není v pořádku, získali respondenti od jiných rodičů nebo se jim svěřilo samotné dítě.

Veronika: „Poprvé jsme to začali řešit druhým rokem ve školce, byli mu čtyři a začal chodit ze školky smutnej, tvrdil, že nemá žádný kamarády a že mu děti ubližujou. Další pak hodně velkej problém jsme měli na táboře vloni, kdy jsme Pátu poslali na týden na tábor. To mu bylo sedm roků. Jel tam s údajně kamarádem, kterej věděl, že se Pátovi ubližovalo ve školce, že se neumí bránit, že je takovej, že se stáhne prostě do sebe a situace na táboře se obrátila nehorázným způsobem. Po návratu z tábora náš první zážitek byl... Na táboře mi kluci ubližovali. Takže okamžitě to z něho vypadlo a byly další děti právě, který když se jich rodiče zeptali, jak bylo na táboře, tak líčily, že Patrikovi bylo ubližováno. Takže ti rodiče mi to ihned volali, že se na tom táboře něco dělo.“

Jana: „Poprvé jsem se o tom dozvěděla od jedné maminky, která mi zavolala, že její syn ji doma řekl, že mý dítě ve škole je šikanováno.“

Lenka: „To už začalo v tom říjnu, kdy už se do školy tak netěšil a bylo na něm vidět, že začíná bejt asi něco v nepořádku, dokonce i přišel párkrát celý špinavý od bláta, tak tvrdil, že upadl... Zatím se jako moc svěřovat nechtěl. Myslela jsem, jestli si nevymejší, ale snažil se tak přesvědčovat, že opravdu upadl, že jsem to teda nechala být a věřila mu. Když přišel znovu špinavý a ještě bez čepice a tvrdil, že čepici zapomněl ve škole, ale že zase upadl, tak jsme na něj začali doma tlačit, ať se svěří nebo že dojdeme za paní učitelkou a povíme to, jak vypadá a on se asi zalekl, že pujdeme do školy a svěřil se.“

Iveta: „To bylo hned na začátku, když nastoupil do první třídy, po tejdnu už přišel kluk s tím, že je tam tenhle ten Filip, který ho začíná navádět k různým věcem, ošklivým věcem.“

Martina, maminka chlapců agresorů, se o tom dozvěděla jako jediná od učitelky: „To už byl ten poslední rok ve školce, předškoláci a impuls byly učitelky, že si stěžují rodiče, že kluci ubližujou. Přišla jsem do školky a oni se na mě vrhli, že moje děti ubližujou a že teda to dají psychologce.“

Jitka s Radkem tvrdí, že se o problémech svého syna dozvěděli hned ve školce, kdy měl problémy s ostatními dětmi, následovaly problémy ve škole, o kterých se dozvěděli od učitelky, a o problému z tábora se dozvěděli hned u autobusu, když se děti vrátily z tábora. Radek: „Já si myslím, že hned jak přijeli z tábora, že nám to říkala Veronika.“ Jitka: „No malej Patrik z toho byl asi fakt zničeněj, protože to řekl hned u autobusu a Veronika vystartovala na nás, asi na nás vystartovala, že jo...“ „Mě už upozorňovala ve školce i učitelka právě jedna, že tohle to má a říkala, že prostě on se staví na stranu té učitelky a všechno organizuje, že prostě na všechny děti řval.“

9.3.2 Projevy šikany

V rámci rozhovoru bylo především zjišťováno, jak se šikana projevila u dětí respondentů. Tato otázka byla především důležitá pro posouzení, co rodiče považují za šikanu a co už nikoli. Bylo zde zajímavé porovnání dvou stran, které stály proti sobě.

Veronika se potýkala s šikanou u svého syna již ve školce a o problémech, které jmenovala jako zásadní, se maminka Martina nikdy nedozvěděla.

Veronika: *„Kluci mu dělají naschvály, že když jdou z procházky třeba, tak že ho kluci... dávali si závod třeba a kdo byl první u dveří a když byl první u dveří on, tak ho strhli na zem a že to není pravda a nenechali ho prostě vyhrát.“* Když chodili ven na zahradu, tak tam měli nějaký les a do toho lesa se ty děti schovávaly a třeba se chytaly no a Páťa byl vždycky ta obět, nicméně ho kluci chytli a pak mi doma vypravoval, že ho dva drželi, aby se nemohl hnout a třetí mu házel za tričko a na hlavu jehličí.“

Martina: *„No to je právě to, to já vůbec nevím. Já jsem se nic nedozvěděla, jen že jim jako ubližují, ale to jakým způsobem, to fakt ne. Prostě vím, že nejsou svatý, to zas jako jo, jsou dva, tak jeden brání druhýho, takže oni jsou potom hodně silní, když jsou spolu.“*

Syn Veroniky měl i nadále problémy ve škole a na táboře se synem Jitky a Radka.

Veronika: *„Dělal mu tam naschvály prostě, vyhazoval mu věci z chatičky, kluci ho nacpali pod postel, nepustili ho z toho ven, postříkali mu postel repelentem, zamkli ho v chatičce, samé prostě naschvály, drželi ho, kopali ho do rozkroku, pískali mu píšťalkou do ucha a vyhrožovali, že ho tak ráno vzbudí...jestli mu nějak dál ubližovali, nevím, to jsem se dál nepátrala.“* „Když byli ve družině a paní družinářka odešla někam na chodbu, tak prostě kluci opět využili situace a jen tak se s ním prostě začali rvát, samozřejmě k tomu silnějšímu se přidají další kluci a ten to odnášel.“

Radek se však svého chlapce zastával, možná v důsledku nedostatečných informací, jelikož se dozvěděl jen něco málo z toho, co jeho syn prováděl. Radek: *„No jen to, co nám řekla Veronika, to že mu tam pískali do ucha... ono to asi nebyla jako že šikana*

ani. Ještě měl konflikt, že nějakýho kluka tam pomlátíl ve škole prostě. Já říkám pomlátíl, prostě na něj kleknul a dal mu pár facek.“

Jitka: „Ublížíval mu, dělal naschvály prostě, vždycky ho na něco navedli a on šel a udělal to.“

Mezi další časté problémy s šikanou, patřily především nadávky a ponižování.

Lenka: „Přišel párkrát celý špinavý od bláta, bez čepice, svěřil se s tím, že mu ve škole začali kluci ubližovat, že mu berou svačiny, dokonce ho začali chytat a zavírat o přestávce na toaletu, začali ho tam polejvat vodou, stříkat mu vodu na kalhoty, aby to vypadalo, že je počůranej, když musel po přestávce přijít do třídy, tak se mu hned všechny děti smály.“

Jana: „Vysmíval se mu kvůli oblečení a potom, že je tichej, neprůbojnej a že je šprt, byli tam trochu sprostší nadávky.“

Iveta: „Začíná ho navádět k různým věcem, ošklivým věcem, aby kopal do kamarádů, aby na záchodě hlavně, furt, půjdeme na záchod a budeme kluky kopat do pindíka. Takovýhle věci mu říkal a náš kluk se ho vlastně bál strašně a snažil se, ne že by mu pomáhal, ale vždycky šel jako s ním. Už to je špatný, že s ním chodil. Našemu klukovi vyhrožuje, že když to neudělá, nebude s ním ubližovat těm dětem, tak že mu dá pěstí, že ho zbije. Už ho mlátíl pěstí, fackoval ho. Když ho nechce poslechnout, tak ho začne takhle mlátit, takže radši poslouchá, ale dětem ostatním on neubližuje jo.“

9.3.3 Vnímání a prožívání šikany

Když se ve škole vyskytne šikana, tak je to samozřejmě těžké pro obě strany, někteří z rodičů, převážně rodiče agresorů, si to však nechťejí připustit, své děti omlouvají a zastávají se jich.

Jitka s Radkem nevidí jako hlavní problém to, že jejich syn by ubližoval, dokonce jsou názoru, že i jejich syn by mohl být obětí šikany. Záleží podle nich na tom, jak to dané dítě bere.

Radek: „*To nebylo, jako že by tam propukla nějaká šikana, že by to někdo řešil, to prostě se svěřil Patrik Veronice.*“ *No nechci to omlouvat, bylo to ošklivé, ale tvrdší osobnost by to snesla podstatně jinak.*“ „*Tam prostě na tom táboře byla parta starších kluků a ty Patrika naváděli a pak ho za to chválili.*“

Jitka: „*Třeba náš Patrik říkal, že mu někdo vystříkal celou pastu na zuby do baťohu, asi si tam dělali naschvály mezi sebou, tak jako že neomlouvám Patrika, jako že ubližoval a že se tam toho dělo víc i jiným dětem, to se asi dělo.*“ „*On se hlavně snažil zalíbit, a proto to dělal. Ale každopádně mě to hrozně zamrzelo a Radka to pěkně rozzuřilo.*“

Maminka dvojčat, Martina, také nevnímala problémy ve školce jako šikanu a domnívá se, že právě její chlapci mohli být oběťmi šikany, též se zastává názoru, že děti doma řeknou, co chtějí a jejich tvrzení nemusí být vždy pravdivá: „*Já si spíš myslím, že je to šikana pro nás a ne od našich kluků. Jediný, že jsou hlučný, no tak jsou hlučný. Jsou dva a oni prostě musí bojovat mezi sebou. Oni tu pozornost na sebe prostě potřebují strhnout. Fakt mě to tenkrát zaskočilo, oni jsou úplně normální, normálně všem bez problémů půjčovali hračky.*“

Respondentka Iveta vnímá šikanu ve škole jako závažný problém a poukazuje na problémy s rodiči agresora, kteří na své dítě nedají dopustit.: „*Maminka na něj nedá dopustit a tvrdí, že to dělají ostatní děti. Paní učitelka se to snažila řešit, ale ta jeho maminka přesvědčuje učitelku, že on takovej není. Náš kluk zase doma všechno říká, takže jsme se mu snažili říkat, to nedělej, to jsou špatný věci...*“

Lenka: „*Bylo to strašný, nechtěla jsem, aby moje dítě něco takového potkalo.*“ Naopak maminka agresora tomu vůbec nerozuměla: „*Maminka nejdřív tomu nechtěla uvěřit, ale že by jejich syn určitě nic takového nedělal.*“

Jana: „*Samozřejmě, že to bylo hrozný, začala jsem hlavně zjišťovat, co se teda dělo... Šikana, co si budeme povídat, není zrovna dobrá vizitka školy. Já si myslím, že dneska už není šikana jen záležitost školy, ale že to pak může být i na pracovištích, kdy dneska si ty lidi šáhnou na život.*“

Respondentka Veronika vnímala šikanu nejhůře, když synovi ubližoval chlapec, který měl na něj na táboře dávat pozor. V telefonu respondentce Jitce popsala, jak to

vnímala.: „Snažila jsem se jí říct, že mi je to hrozně líto, ale ať si doma proberou, ať se zeptají, co se na táboře dělo. Že vím, že je to strašně těžký, když to musí poslouchat jako máma kluka, kterej šikanuje, ale zároveň to nebylo příjemný mně.“

9.3.4 Změny u dítěte

V rodinách agresorů nebyly zaznamenány žádné změny v chování, děti se chovaly stejně jako dříve před odhalením, ale i po odhalení šikany. Na rozdíl někteří rodiče obětí u svých dětí zpozorovali nechuť ke škole, vycítili, že s nimi není něco v pořádku, a maminka Veronika zpozorovala u svého syna i zdravotní komplikace, které by mohly s šikanou souviset.

Iveta: „Nerad chodí do školy, kolikrát ráno brečí a nechce tam, bojí se ho, strašně se ho bojí...“

Lenka: „Bylo na něm vidět, že začíná bejt něco v nepořádku, byl hodně nemocný, byl radši doma. Zapomínal věci do školy a začal nosit poznámky. Ze začátku aspoň trochu nám něco řekl, jestli si s ním děti šly popovídat nebo jestli si ho všimly, teď už o dětech vůbec nechtěl mluvit.“

Veronika: „Hlavně jsem viděla, že je smutnej, že to není on. Bolela ho hlava, stěžoval si na bolesti hlavy, tak to jsme taky řešili s neuroložkou, moc nekomunikoval, on prostě se nerozvíjí jakoby v řeči, nemá potřebu vypravovat.“

Jana: „Zdravotní problémy nebyly, ono třeba jako, že měl sem tam horší známku, to měl, ale třeba jako na známkách horších, že by to bylo v tom, to ne. Vysloveně nějaká rapidní změna, které bych si všimla, to okamžitě nebyla.“

9.3.5 Zásahy ze strany rodiny

Nikdo z respondentů nenechal problém bez povšimnutí a i přes možný nesouhlas se zapojili do jeho řešení. Většinou to rodiče s dětmi probírají, ale vyskytl se i případ, kde se všechno řešilo pouze přes zákazy. Nenašel se zde nikdo, kdo by to řešil jen v rodině a nepokusil se tím zabývat dále, ale zrovna velké ovoce to u většiny z respondentů nepřineslo.

Jitka a Radek chtěli řešit problémy v rodinném kruhu, ale jelikož byly na chlapce stížnosti už ze školky, ze školy od třídní učitelky a potom i z tábora a oni si s chlapcem nevěděli rady, rozhodli se pro návštěvu psychologa, který jim bohužel neporadil nic nového, co oni ještě nevyzkoušeli. Po incidentu na táboře chtěli, aby oběť zvolila pro jejich syna trest, ale to se nekonalo.

Radek: *„To jako já jsem přijel domů, že ho seřežu, jak psa. Pak jsem teda od toho jako upustil, nějak na to nedošlo, ale vlastně ani nevím, jak se to řešilo. To bylo jednou s tím, jak si balil kufry do děcáku, tak to jsem na něj vystartoval jako. Vlastně Patrik měl vymyslet trest pro našeho syna a řekl, že nechce žádnéj trest no. No jenže náš kluk je takovej... On to bral, jako že se nic nestalo, když pro něj nebyl žádnéj trest.“*

Jitka: *„Tenkrát já jsem šla za ředitelkou školky a ona mi tenkrát říkala, Ježíši Kriste, vždyť je to malý dítě, tak ho nech bejt. No tak jsme to nechali bejt a u psycholožky jsme skončili ted'. Ona teda jednou se na něj byla podívat do třídy a poradila nám všechno, co mi už máme vyzkoušený. Jako je pravda, že oproti těm zákazům taky musí bejt jako že ta láska projevená jo... Ale ty má taky dost.“*

Martina se to s chlapci snažila v klidu vyřešit doma: *„Takže jsem to řešila takovým způsobem, že jsem jim domlouvala, jako proč jim ubližujou...“* Je toho názoru, že se to mělo vyřešit společně s rodiči a dětmi, kteří si stěžovali: *„Myslím si, že by se měli hlavně sejít rodiče společně i s dětma, protože ty děti si taky vymýšlejí, jak se jim zlíbí, tak aby se to prostě vyřešilo přede všemi.“* Nakonec se ještě zúčastnila schůzky, kterou pořádala školka, ale jelikož tam nepřišla většina maminek, které si stěžovaly, až na dvě, tak se tím nic nevyřešilo.

V rodině Ivety je na prvním místě komunikace s dítětem. Chlapec se jí se vším svěřuje a vše diskutují spolu.: „*Vždycky se ho i ptáme, chceš, abychom zašli za učitelkou, máme to říct, no něco třeba nechce. Učitelce jsem i říkala, že jsem to viděla, že ten kluk ubližuje ostatním dětem a nic.*“

Lenka: „*Tak jsme na něj začali doma trošku tak nějak tlačit, ať se svěří, ať něco poví. Já jsem došla do školy, syn mi pověděl, který chlapec je nejvíc aktivní, kterej nejvíc provokuje a svádí děti, aby mu ubližovaly, tak jsem počkala na maminku v šatně a nakonec jsme se teda domluvili, že dojdeme společně i za paní učitelkou a zkusíme ten problém nějak vyřešit. Paní učitelka se teda k tomu postavila taky, že nám pomůže, že teda taky neviděla žádněj, že by zpozorovala nějakěj problém ve třídě. A maminka chlapce slíbila, že na něj hodně dohlédne a... tak doufám, že to bude v pořádku.*“

Jana: „*Co jsem s tím dělala? Po telefonátu jsem šla a ptala jsem se syna, jestli je to pravda. Ze začátku zapíral a po delším rozhovoru mi teda přiznal, že to tak je a že to trvá již delší dobu. Řešila jsem to ve škole, došla jsem si do školy, snažila jsem se teda s třídním učitelem, panem ředitelem, a jelikož to furt chtěli řešit všichni tak nějak na úrovni, aby se to nikam dál neprosáklo, tak nějak za zavřenými dveřmi. No jenomže potom jsem se dozvěděla, že stejně vlastně v tom šikanování pokračuje, že teda to neustálo, tak jsem obvolala pár rodičů a zjistila jsem, že není to jenom moje dítě, ale že jsou to i další. Takže jsme svolali třídní schůzku kvůli týhle šikaně. I s učitelem třídním a pozvali jsme i pana ředitele k tomu, přišel teda i otec toho žáka. Nakonec vlastně se to vyřešilo, že ho přeřadili na jinou školu, nejdřív byl v diagnostickým ústavu a vlastně potom byl přeřazen na jinou školu, protože tady vlastně už jakoby, ne, že by ho nechtěli, to ne, ale ten diagnostický ústav a ještě nějaké úřady, tak ty mu doporučily přejít na jinou školu. Zaplať pánbůh už jako pak ta šikana ustála, ta třída vlastně se i jakoby semknula a byla taková kamarádštější.*“

Veronika řešila problémy s šikanou už několikrát, ve školce, ve škole a na táboře, a proto se rozhodla s chlapcem navštívit i psychologa.

Ve školce se to pokusila řešit přes paní učitelky.: „*A když už jsem to nevydržela a šla jsem za učitelkami, řešili jsme to, nicméně na ty kluky si stěžovala spousta dalších maminek a začalo se to řešit i s psycholožkou. Mělo být udělaný sezení s rodičema, kteří*

pocítujou, že jsou jejich děti šikanovány. Stěžovalo si deset rodičů a z toho tam byli jen tři. Dá se říct, že se to pak jakoby zklidnilo, hlavně situace se zklidnila.“

Problémy z tábora řešila Veronika s rodiči dětí a s trenéry na florbalu.: „Takže jsem to okamžitě řešila s maminkou, nevím, jak se to vyřešilo u nich, musela jsem jí to oznámit.“ „Tak nám volali a chtěli, aby Patrik vymyslel trest pro jejich syna. A to jsem říkala, že ne, že to je blbost, protože oni by mu řekli, že to je trest za to, že ubližoval Patrikovi a mohlo by to pokračovat dál, že jo...“ „Ještě Patrik teda hraje florbal a oni se rozhodli, že tam dají kluka taky, takže kluci jsou teď v jednom týmu a upozornila jsem na to teda i trenéry, aby věděli, že prostě jsme měli tenhle problém a dá se říct, že jakoby spolu fungují, jsou spolu v týmu, jsou tam jako hráči a trenéři hlídají.“

9.3.6 Návrh na prevenci proti šikaně v rodině

Veronika: „Tam je prostě důležitý, že to dítě v tebe musí mít důvěru a musí vědět, že když se ti svěří, že ty jako rodič ho budeš bránit a že se nesmí bát ti cokoli říct, že prostě i když něco by provedl, tak že mu za to hlavu nikdo neutrhne.“

Jana: „No mluvit s nima, že jo... a trávit s těma dětma více času teda pokavad' ty rodiče mají na to čas a nejsou vytížený pracovně.“

Lenka: „Já si myslím, že tam je to asi už na těch dětech, na tý povaze...“

Iveta: „No v rodinách to je těžký, ty rodiče tomu prostě nevěří, jako tahle paní bude věřit svému klukovi a nikdo s tím nic neudělá...“

9.4 Škola a další organizace

V této kapitole se podrobněji podíváme na to, jak školy, případně jiné instituce řeší šikanu, jak zasahují v případě odhalení šikany. Rozebereme, jak jsou rodiče spokojeni se školou, s učiteli a s jejich zásahy.

9.4.1 Prevence šikany ve škole

Na otázky, zda škola pořádá nějaké preventivní programy ohledně šikany, ať už pro děti nebo pro rodiče, odpovídali respondenti převážně negativně.

Radek: *„S námi nikdo nic neřešil, ani nevím, že by to někde tak fungovalo.“*

Jitka: *„Vlastně loni nefungovala ani ta psychologka v té škole a teď nám v září říkali, že tam psycholog je, ale nic jiného prostě, o ničem jiném nevím.“*

Martina: *„Oni tu nějaké preventivní programy dělají, vím, že tam měli teďka, vloni, ale to mají jenom třídy pro sebe.“*

Lenka: *„Tak vzhledem k tomu, že jsme teprve v první třídě, tak nic nevíme, že by se něco na této škole pořádalo, ale možná i by to bylo dobré, kdyby se víc asi o tom mluvilo, víc se řešilo.“*

Na škole, kam dochází syn Jany, se zatím žádné preventivní přednášky nekonaly, ale místo toho je tam zavedená schránka důvěry: *„Tady třeba ve škole mají takovou krabičku, schránku důvěry a tam mohli anonymně házet prostě tyhle ty lističky se svými problémy a měli to řešit, ale... Náš syn se na tom asi nepodílel.“*

Veronika: *„Ve škole? Škola byla jenom to, že vlastně ta paní učitelka si s nima sama sedla a neučili se a vlastně o tom debatovali, jak se mají k sobě chovat, jak prostě mají spolu vycházet. Ale jestli bylo něco školního, myslím si, že ne. To asi musí každá paní učitelka si individuálně zvlášť řešit.“*

Všichni dotazující by uvítali, kdyby škola pořádala nějaké preventivní přednášky pro rodiče ohledně šikany. Zajímavé však je, že do školy, kde se právě jedna z těchto přednášek konala, nedorazil nikdo z rodičů, ani respondentka Iveta, jejíž syn právě tuto školu navštěvuje.

Iveta: *„Jo tak to určitě bychom tam šli. Bylo tam jedno sezení. My jsme byli myslím zrovna nemocní, takže vlastně tam nikdo z nás nemohl.“*

Jitka: *„No určitě, stoprocentně ano.“* *„Ale zase proč by tam ti rodiče šli, když si myslí, že se jich to netýká.“*

Radek: *„Tam je otázka, jestli by to nemělo být nařízený.“*

Lenka: *„Já asi osobně ano... Ono spíš jde o to, jestli by měli zájem i rodiče, kterých by se to hlavně více týkalo, jestli by vůbec byli ochotný to přiznat a jít si poslechnout vůbec něco k takovým případům, jak může být vůbec tomu druhému člověku.“*

Jana: *„Já bych tam určitě šla. Já si myslím, že je to v dnešní době, kdy je ta brutalita, vlastně už začíná, co si budeme říkat, už ve školce svým způsobem, tak si myslím, že by to bylo vhodné prostě udělat nějaký sezení a vybrat nějaký témata, že jo...“*

Veronika: *„Už jsem vlastně takhle byla v té školce, protože jsem si říkala, tím, že to člověk doma řeší s tím dítětem, tak by měl u toho být. Nicméně jsem šla a byla jsem ráda. A pak jsou prostě rodiče, co to neřeší. Takže jo, já bych šla asi určitě, protože je to dobré si to vyslechnout a pak hlavně bych věděla, na co si mám dávat pozor.“*

9.4.2 Návrhy na prevenci proti šikaně ve škole

Na základě otázky, jak si myslí, že by škola měla zasahovat preventivně proti šikaně, zmiňovali respondenti zejména zvýšený dozor nad dětmi.

Jitka změnila názor na výchovu a uvedla, že v prevenci proti šikaně je důležitější rodina než škola, ale samozřejmě by ocenila, kdyby si škola zvala rodiče, u jejichž žáků má podezření na výchovné problémy. Jitka: *„To vychází z domova, je to hrozný...“* *„Kdyby na rovinu třeba ty učitelé napsali, já nevím, prostě bude tohle a tohle, nějaká preventivní ta... Dát to třeba do notýsku těch dětí, kterých se to týká, a vy přijďte, je tady důvod k tomu, aby vy jste se toho zúčastnili a jako nevím, jako já se divím kolikrát, jací jsou rodiče, já jsem chvíli dělala ve školce a docela jsem zírала, protože to, co nám přijde jasný a automatický, tak pro ty rodiče ne, ta doba je opravdu šílená.“*

Martina: *„Proč nemají třeba kamery... Dala bych to na záchody, třídy a šatny, tam je sice školník, ale ten si taky nevšimne všeho.“*

Iveta: *„No s těma rodičema takhle jako bylo to sezení jo, aby to bylo častější a aby se určitý věci taky trošičku řešily a ne, aby se po určitým čase nad tím mávlo rukou. Ten nějaký ten dohled, aby to opravdu někdo viděl, vždyť není možný, aby toho kluka neviděli, že dělá takový vylomeniny. Musí přece ho i odchytit, vždyť já tam stála chvíli u těch dveří a hned jsem viděla, jak tam vyvádí, hned bych ho odchytila, jenže já nemůžu.“*

Lenka: *„Asi víc hlídat ty děti, ale stejně je učitelky neuhlídají všude.“*

Jana: *„Tak když to třeba řeknu, mám ještě jednu dceru ve škole a paní učitelka ta vede děti, aby byli k sobě kamarádský, a když někomu by se dělo něco špatnýho, tak aby se mu snažili pomoc nebo aby došli pro paní učitelku a paní učitelka už by to řešila.“*

Veronika: *„Možná to jen nepřehlížet a jednat, více se postarat o dozory.“*

9.4.3 Spokojenost s přístupem školy/jiné organizace

Maminka Veronika případ svého syna řešila s klinickým psychologem a nelituje, že ho navštívila, jak ona, tak i její syn. Veronika: „*Na základě rozhovoru s paní psycholožkou se musím vždycky zeptat, jestli to mám řešit, jestli mám jít za učitelkou. Nicméně je to tak dva, tři měsíce a máme klid.*“ „*Jak jsme byli i u té psycholožky, tak tam byl neuvěřitelný rozdíl. Když jsme šli k ní a on byl nervózní a pak byl usměvavej, úplně jinej.*“

Radek s Jitkou a se svým synem Patrikem také navštívili školního psychologa. Bohužel se však zatím neshledali s žádným adekvátním řešením. Jitka: „*No tak ona teda říkala, že nám asi žádný zázrak neporadí a že neví, jestli se s tím dokáže něco udělat, že on nemá svědomí.*“

S řešením třídní učitelky také nebyli zrovna spokojení. Zdá se jim, že jejich syna obviňuje už i za to, za co on ani nemůže, a nelíbí se jim její přístup k dětem. Jitka: „*Tam se pošťuchou dva kluci, přijde učitelka a vidí tam Patrika a prostě Patrik je u všeho no a je potrestanej Patrik a neřeší, kdo to byl. No ale nicméně prostě, jak ty učitelky v té školce, tak prostě teď ta učitelka s ním má největší problém v tomhle tom, že on prostě chce být ten šéf, on prostě do dneška furt ty děti diriguje.*“ Radek: „*Pokud někoho nemáš ráda, tak ti to přijde přirozený, že to udělal on... Jako co jí zazlívám je, že my jsme se domluvili tenkrát, že nám napíše, bylo to v pořádku, byl problém, třeba každý dva dny napsala a pak najednou přestala psát a bouchalo to v ní, až prostě vybuchla. Přitom dalo se to řešit průběžně. Asi nikdy se s takovým dítětem nesešla, je mladá, tý holce bude, počítám tak pětatřicet, ona prostě nemá ten respekt.*“

Na školu a školku, v nichž tenkrát učitelky včas zasáhly, si Veronika také nestěžovala a je si vědoma toho, že učitelé nedokáží ohlídat všechno. Veronika: „*Škola to řeší, upozorňuje na to... Tak nějak ta šikana prostě bohužel v týchle době je a asi bude. Ty děti hlavně vyčkávají, kdy tam není ten dozor, že jo, takže třeba i v té družině oni vyčkají v té chvíli, prostě ty děti jsou tak chytrý, že vědí, že musej počkat a paní učitelky kolikrát říkaj, že mají takový plány, že čím to dítě je chytřejší, když šikanujou chytrý děti, že je to prostě masakr. To samé na tom táboře, prostě kluci věděli, že si musej počkat, až budou*

bez kontroly. Bohužel vedoucí o ničem nevěděli, neměli absolutně žádný tušení, co se na té chatičce děje.“

Jana s Lenkou nebyly se spoluprací školy spokojené, nebylo to podle jejich představ a čekaly, že se k tomu škola postaví jinak. Jana: *„No tam jsme spokojený nebyli, navrhovali jsme, abychom se sešli s nějakým odborníkem, kterej by vlastně dětem vysvětlil, co je šikana, co mají považovat za šikanu, co nemůžou a jak se proti šikaně bránit. Pan učitel, jak třídní, tak i ředitel nám řekl, že s žáky se všemi mluvěj o šikaně, samozřejmě podle toho, kolik těm dětem je, takže mi řekl, že vlastně on to nevidí teď za důležitý, aby taková schůzka byla. Takže svým způsobem pan ředitel v tom taky moc neudělal a snažil se, aby se to nedostalo na povrch. Jim dobro udělalo to, že ten diagnostickéj ústav jim doporučil, aby žáka přeřadili na jinou školu. Já si třeba myslím, že v mém případě by stačilo, kdyby opravdu pozvali nějakého odborníka, nějakou přednášku jim udělali a třeba s těma dětma to opravdu víc rozebrali.“*

Lenka: *„No já asi čekala něco jinýho, čekala jsem, že mi to potvrdí a bude se něco řešit hned přede mnou, ale to se vlastně nestalo a byla tam vlastně i ta naděje pro tu druhou maminku, že se nic neděje. Ono vlastně ale nic moc nejde, když si člověk ničeho nevšimnul...Děti to dělaly tak šikovně, že si toho nikdo nevšiml a syn to nikomu neřekl.“*

Iveta by ocenila, kdyby paní učitelka věnovala větší pozornost třídě a více žáky hlídala. Iveta: *„Jako paní učitelka tam nehlídala, na chodbě tam stála jenom někde uprostřed a do tříd teda nenahlížela, takže jsem je tam dokonce vídala i já...Ona na ně řve, ale povídala, že už je nervní, už to řešit nebude, ze začátku jo... to bylo, zavoláme rodiče a najednou nic.“*

Ani respondentka Martina nebyla spokojená s přístupem učitelek ze školky. Sjednání schůzky s psychologkou ji přišlo tenkrát příliš urychlené a zbytečné a zastává se názoru, že se to mohlo vyřešit mnohem snadněji a lépe ve společném kruhu dětí a jejich rodičů. Martina: *„Jako já ty učitelky nechci nijak shazovat, protože i moje máma je učitelka a vím, že to nemají lehký, ale prostě to asi špatně pojaly a rodiče, co si stěžovali, tak nepřišel vůbec nikdo, takže tam nebylo vůbec co řešit, když vlastně nedorazil nikdo.“*

9.4.4 Problematika šikany na školách dříve a dnes

V rámci výzkumu byla také pozornost zaměřena na to, zda si rodiče myslí, že v současné době jsou školy připraveny řešit šikanu. Jestli jsou názoru, že je to lepší, nebo naopak horší než dříve.

Respondentky Veronika, Lenka a Martina se domnívají, že školy nejsou moc připravené na řešení šikany. Tvrdí, že případů přibývá a v důsledku toho jsou i názoru, že jsou školy na šikanu připraveny méně, než tomu bylo kdysi. Veronika: *„Myslela jsem si, že ano, ale jak to tak vidím u nás, tak ne. Ted' se to na těch školách rozjíždí, hlavně na té naší teda.“*

Lenka: *„Já si myslím, že případů je více a jestli jsou školy na to připraveny, tak bych byla ráda, ale nevím, asi pořád moc ne, když o tom v našem případě škola ani moc nevěděla.“*

Martina: *„Tahle škola není normální, oni tam všechno přehlížejí, já tam chodila taky, ale ted' ty děti jsou jiný a rodiče jsou jiný. Všechno jim dovolej a ty děti jsou úplně geniální, i když jsou při tom úplně blbý... Určitě dřív byli hodnější. Hlavně náš ředitel to řešil za těma dveřmi a neděli se takové věci. Jako vždycky byla šikana, ale já si ted'ka nepamatuju, z mého okolí asi nic. A to bude ted' chyba, protože učitelé nic nemůžou. A dřív se tolik neřešilo, co máš na sobě a ty nemáš telefon a tím to začíná. A ty rodiče to podporujou podle mýho, že jim kupujou věci, který ani nepotřebujou a oni na ně nemají čas, že se jim jako nevěnujou.“*

Respondentka Jana hodnotí jejich školu jako nepřipravenou, ale zároveň neodsuzuje ostatní školy, protože se domnívá, že záleží na každém učiteli a řediteli školy. Jana: *„Nevím, abych řekla pravdu, tak nevím, protože tady u nás na tý škole bych řekla, že na to asi nejsou moc připravený, ale zase si myslím, že záleží na iniciativě, jak učitelů, tak ředitele a hlavně ten ředitel by měl mít zájem na tom, aby ta škola měla dobrý jméno.“*

Iveta a Jitka jako jediné zmínily, že školy, vzhledem k pokročilejší době, jsou na šikanu připravené. Iveta: *„No tak asi jo, já si myslím, že už toho je hodně na těch školách, tak si myslím, že už se určitě na to připravili a kdyby něco, tak to budou řešit, když to asi*

začne u těchlech malejch dětí, tak si myslím, že asi pořád čekají, že se to všechno ještě srovná. Já to pořád ještě беру takhle, je to první třída.“

Naopak je Iveta názoru, že dříve bylo případů méně. Iveta: *„Jo, já si myslím, že jo, ty děti byly jiný. Ty děti musely ve škole poslouchat, dneska mají hroznou volnost, můžou si všechno dovolit. A dřív prostě to musely sedět, nějaký bavení. Mně se třeba i úplně dřív líbilo, že třeba dostávaly i tou rákoskou, třeba přes ruce, já vím, že je to násilí už. Jako za mě, my jsme museli sedět, ruce za záda a byl klid, tam u nás šikana žádná nebyla, ale teď je toho strašně moc a je to od nejmenších, až po ty největší. To je nejhorší.“*

Jitka, přestože si myslí, že jsou na tom školy dnes lépe, se domnívá, že je toho v dnešní době tolik, že i když škola ví, jak šikanu řešit, tak to nezvládá ohlídat.

Jitka: *„No určitě, ale já si myslím, že dnešní doba je ošklivá, že je toho tolik, že oni to stejně nemůžou zvládat po všech směrech. Mě by to teda v životě nenapadlo, že se něco takového může dít, ale to je zase vším, to je tou televizí, těmi hry prostě.“*

Radek: *„A dřív to prostě bylo, ten učitel by si ho vzal do kabinetu, dal mu přes držku a bylo by to vyřešený. Dneska kdyby to udělal, tak už na něj volají policajty.“*

9.5 Další zkušenosti s šikanou

V závěru svého výzkumu jsem se respondentů ptala na jejich vlastní zkušenosti s šikanou z dětství, případně z okolí. Našla se pouze jedna jediná matka, Jana, která dosud o žádném jiném případě nevěděla a sama hodnotí vztah ve škole za jejich dětských let za velmi pozitivní.

Jana: *„Já si myslím, takhle, já jsem šikanovaná nebyla a my dřív, když jsme byly děti, tak jsme držely hodně pohromadě, při sobě, že tam žádná šikana neprobíhala, že třeba nějaký ty slovní narážky nebo něco. Ale abychom spolu nekamarádily, to tam neprobíhalo.“*

Veronika měla zkušenosti s šikanou pouze v dětství jako přihlížející osoba. Veronika: *„Tenkrát jsme byli malí, možná nám bylo tak dvanáct, třináct. Byli jsme venku a byl tam takovej kluk, byl to komediant a kluci, řeknu třeba o pět let starší než tenhle dotyčný, tak mu ubližovali, dělali mu naschvály, třeba i boty mu sebrali a zahodili. Vím, že se k němu nechovali hezky. Každopádně asi jsme to neřešili, protože z těch kluků, co šikanovali, jsme měli strach. Teď bych to asi určitě řešila.“*

Lenka s Martinou a Radkem uvedli, že si sami prošli šikanou. Lenka: *„Ano, určitě, já jsem se setkala sama osobně, i když bylo to jenom jako po psychické stránce, ale taky to mě vzalo... Já jsem byla asi v páté třídě, byla jsem taky citlivá, více uzavřená, ale kamarádku jsem měla, která byla z rozvrácené rodiny a maminka byla ještě alkoholička a děti se jí hrozně smály, byla i chodila špatně oblikaná, jenomže já jsem byla citlivější a nedokázala jsem se postavit proti ní, tak jsem se jí vždycky zastávala a tím jsem spadla na tu druhou stranu k ní, děti se začaly posmívat i mně, ale pořád, že jsme byli spolu, tak jsme to tak nějak dávaly. Kamarádka to však neunesla a... Když jsme byly na konci pátý třídy, tak si vzala život tím, že skočila... (pláč) ze sedmého patra paneláku a pro mě se tím otočil život... Tím, že jí děti se smály a neměla žádný zázemí, tím já jsem se ještě víc uzavřela a asi mě to hodně poznamenalo po psychické stránce. Když jsem se vrátila zpět do školy, tak ten problém nastal ještě více u mě, děti se mi začaly smát, že jsem blázen, že jsem byla v blázinci a bylo to těžký... Naštěstí teda do šesté třídy jsem přešla na jinou školu, kde už jsem, kde o mně nikdo nevěděl, jaký jsem měla problémy,*

ale děti už jsem se od té doby stranila, byla jsem uzavřená... a i tím si myslím, že nemám sama moc kamarádů a nevěřím moc lidem, tak tím je i poznamenaný můj syn.“

Lenka se však s problémem nikomu nesvěřila a je si vědoma toho, že tento nepříjemný zážitek z dětství na ní zanechal stopy. A o to více ji trápí, že i její syn se musí potýkat s šikanou. Lenka: *„Ne, já začala chodit za školu, nechtěla jsem jíst, mluvit a tak mě dali do léčby.“*

Martina: *„Já jsem vlastně takovou šikanu prodělala, ale to byla ta psychická, s přítelem, on mě zamykal v bytě. Mě to teda nezasáhlo nijak, ale příjemný to nebylo.“*

Jitka žádnou zkušenost s šikanou z dětství nemá, ale za to s Radkem znají dívku, žákyni šesté třídy, která si šikanou prošla, a zachránila ji změna třídní učitelky ve škole, která ostatním dětem pomohla odhalit i kladné vlastnosti této dívky. Jitka: *Vždyť Tereza měla nebo ještě má problém. Oni řešili, že jí dají na jinou školu.* Radek: *„Ta holčička, oni mají hospodářství, koně a takovýchle věci a ona prostě chodí ušmudlaná, jsou to takový přírodnější lidi a samozřejmě je cejtit hnojem. A to víš, ty nafífleny holčičky z paneláků a prostě to cejtěj, tak jí to dávaly sežrat, ale nevím, jak hodně. Ale ta taky, hodili jí v zimě do nějakýho rybníka a ona prostě celá mokrá.“* Jitka: *„On jí nevzal autobusák a šla pěšky z Kutný Hory sem, takže taky si užila dost no.“*

Přestože Jitka žádné jiné zkušenosti s šikanou z dětství neměla, tak Radek uvedl, že on byl jako malý šikanován. Radek: *„To já mám přesně to, šli jsme ze školy z autobusu a prostě děcka mě tady vyváleli ve sněhu. Já jsem věděl, že jsou tady kluci, kteří mi chtějí ublížit, ale nijak jsem to neřešil, došlo mi to tak zpětně spíš.“* Zároveň na to dnes upozorňuje svého syna: *„Já mu řekl, jak mi bylo, když jsem byl malej a teď mě úplně naštválo, co udělal on, pro mě to bylo hrozný, pro mě to bylo ponížení, že můj syndokáže to, co dělali mně. Je to takový, samozřejmě jako teď se s těma klukama bavím, ale držím to v sobě. Já jsem měl hrozně malý sebevědomí, pak jsem nastoupil na učňák a tam se ze mě stal frajer.“*

10 Shrnutí výzkumu

V této kapitole jsou rozebrány jednotlivé podotázky výzkumu, z kterých následně vzešla odpověď na hlavní výzkumnou otázku: Jak rodiče nahlíží na problematiku šikany?

Jaký je vztah rodičů k dítěti?

Rodiče žáků se shodli, že na děti nemají tolik času, kolik by si představovali, a to především kvůli pracovní vytíženosti nejméně jednoho z rodičů. Samozřejmě, že pokud čas dovolí, tak se jim to snaží vynahradiť, povídají si s nimi a hrají společně nějaké stolní hry, případně jedou na výlet, ale je toho opravdu málo a není tomu tak u všech. **Někteří z respondentů pravděpodobně ani nemají chuť s dětmi cokoliv podnikat, a tak většinu času si děti hrají samy nebo se svými sourozenci.** Pouze dvě děti vyhledávají dětský kolektiv. Ostatní, převážně oběti šikany, se kolektivu vyhýbají. Pracovní vytíženost ovlivňuje nejspíše i výchovu v rodině. **Rodiče jsou ráznější, nemají čas dětem něco vysvětlit a kvůli vyčerpanosti mohou být i agresivnější.** Jen dvě respondentky uvedly, že své děti vůbec netrestají, přistupují k nim kamarádsky a vše řeší společnou domluvou. U ostatních respondentů jsou děti vychovávány podobou zákazů a psychických i fyzických trestů.

Co rodiče považují za šikanu?

U této podotázky je nutné podotknout, že u většiny z respondentů se měnil názor na šikanu podle toho, zda se otázky týkaly jejich vlastních dětí, jejich zkušeností s šikanou z dětství nebo jiných případů šikany, o kterých věděli z okolí. Rodiče obětí a agresorů stojí u této otázky proti sobě a každý šikanu vnímá u svých potomků jinak. **Rodiče obětí považují za šikanu vše, co se jejich dětem nelíbí, z čeho jsou špatné.** Je to tedy všechno od různých naschválů, ponižování, až po fyzické tresty. **Rodiče agresorů nemají jasný názor na to, co už šikana je a co ještě není, většinou se ani nedozvěděli, co konkrétně jejich děti dělaly, ale brání je a oběti jsou podle nich moc přecitlivělé.** Zajímavé na tom všem je však skutečnost, že když rodiče agresorů zmiňovali své vlastní zkušenosti s šikanou, tak najednou nadávky, které oni kdysi jako děti nenesli dobře, k šikaně patřily. To samé se potvrdilo i u ostatních případů šikany, o kterých věděli z okolí.

Jak se rodiče dozvěděli o šikaně u svých dětí?

U poloviny dětí se první problémy s šikanou objevily již v mateřské škole. Některé děti, hlavně jde tedy o oběti šikany, se doma po menším nátlaku ze strany dospělých dokázaly svěřit, ale **většina z respondentů byla nejprve na problémy s šikanou upozorněna od jiných osob, většinou od rodičů dětí, které šikaně přihlížely.** Nebo se to dozvěděli rodiče agresorů od rodičů obětí. Pouze u jedné oběti byly problémy s šikanou vyzorovány na základě změn v chování u daného dítěte. Ostatní rodiče si žádných změn u dětí nevšimli nebo je z počátku nepovažovali za důležité a už vůbec ne jako vypovídající o nějakém problému. Souvislost změn v chování u dítěte a šikany je napadla, až po jejím odhalení.

Jak rodiče reagují na to, že jejich dítě je s tímto problémem spojené?

U této podotázky je důležité rozdělení rodičů do dvou skupin, rodiče agresorů a rodiče obětí šikany. **Rodiče agresorů si nechtějí připustit, že jejich děti by mohly mít problémy s šikanou, i když vědí, že zlobí a mají problémy.** Jsou názoru, že jejich děti k tomu někdo navádí a z toho důvodu je spíše považují za oběti šikany. Přesto to však s dětmi řeší. Když se rodiče dozvěděli o problémech souvisejících s šikanou u vlastního dítěte, tak to byla samozřejmě velmi těžká situace pro obě strany. Nikdo z rodičů nečekal, že jednou budou takové problémy řešit. **Rodiče obětí se bojí, aby se jejich děti ještě více neuzavřely, a proto se s nimi snaží více komunikovat,** jsou mírnější ve výchově, rozebírají školu a kamarády. Přestože rodiče agresorů si svých dětí také více všímali a věnovali jim větší pozornost, tak ale začali uplatňovat i zákazy, aby bylo dětem jasné, že jednaly špatně a že i když oni sami to nevidí ještě jako šikanu, tak by bylo lepší, kdyby to nedělaly. Ani u jednoho případu to nezůstalo pouze v rodině, řešilo se to dál, ať už se školou, s psychologem nebo s ostatními rodiči, ale u většiny to nepřineslo stejně mnoho dobrého. Jedna z matek, přestože problém svého syna řešila s rodiči agresora a se školou, je názoru, že šikana byla i bude a že vždy se najde ve třídě někdo, kdo bude slabší a odnese to. Také si šikanu u svého dítěte odůvodňuje tím, že i ona sama měla problémy s šikanou, a proto její dítě je také neprůbojně, uzavřené a neodolné vůči náporům od vrstevníků.

Jak jsou rodiče spokojeni se zásahy školy, případně jiných organizací?

U většiny z rodičů, ať už se jedná o rodiče agresorů či obětí, převládá nespokojenost se zásahy školy, případně jiných organizací. Nejsou především spokojeni s přístupem učitelů a **vyčítají školám nedostatečný dohled nad dětmi** a to, že si škola nevšimne žádného problému nebo jej úplně přehlíží. Spokojená je pouze jedna respondentka s řešením dětského klinického psychologa, který jim dal dobré rady, a z dítěte postupně opadá strach. Zároveň si nestěžuje ani na školu, protože si je vědoma, že škola problematiku šikany řeší, ale není pouze schopna vše ohlídat. **Většina respondentů je obecně názoru, že šikany na školách přibývá a že školy nejsou v této době na její řešení připraveny.** Jen dvě respondentky se domnívají, že by školy vzhledem k pokročilejší době měly být odborně připraveny, ale netýká se to zrovna těch, kam docházejí jejich děti. Více než polovina respondentů také vidí jako hlavní problém zákaz fyzického trestání žáků při výuce a z vlastní zkušenosti potvrzují, že za nich si děti toho tolik nedovolily.

Jak jsou rodiče spokojeni s prevencí proti šikaně na školách?

Při výzkumu bylo zjištěno, že většina rodičů není spokojená s prevencí školy proti šikaně. Pouze na jedné škole se konala preventivní přednáška pro všechny rodiče, v další škole mají zřízenou schránku důvěry, ale na ostatních školách, kam dochází děti respondentů, se zatím nic preventivního proti šikaně nepořádalo. **Všichni respondenti by tak uvítali větší zájem ze strany školy, především se jedná o zvýšení dozoru ve školách a zároveň by ocenili i preventivní semináře pro rodiče.** Většina se však shodla na tom, že by se to zřejmě všem rodičům nelíbilo, kvůli jejich časovému zaneprázdnění a také proto, že si nikdo z rodičů nechce připustit, že by v životě mohli s dětmi takový problém řešit. Rodiče agresora jsou tudíž názoru, zda by takové přednášky neměly být pro všechny rodiče povinné.

Jaká by podle rodičů měla být prevence proti šikaně v rodině?

Kromě dvou respondentek jsou všichni ostatní účastníci výzkumu názoru, že výchova v rodině nemá na šikanu žádný významný vliv, a domnívají se, že se vše odvíjí od povahy dítěte. Proto si tedy s návrhem na prevenci v rodině neví moc rady a **za nejvíce pozitivní považují zvýšenou komunikaci mezi rodiči a dětmi.**

11 Diskuze

Ve své výzkumné práci jsem se zaměřila na problematiku šikany z pohledu rodičů, protože mě zajímalo, do jaké míry jsou rodiče o této problematice informováni. Zda dělali něco proti tomu, aby se šikana u jejich dětí neobjevila. Jak a především od koho se o problémech svých dětí dozvěděli a jakým způsobem na ně reagovali.

Výzkum poukázal na neznalost této problematiky a potvrdila se tím tak i má očekávání. Jako překvapující se však ukázal vztah rodičů ke škole, kdy se respondenti shodli na pozitivních fyzických trestů ve školách, které podle nich preventivně zasahovaly proti šikaně. Tím se tedy začalo otevírat nové téma „tresty a odměny ve výuce“. Zajímavým výsledkem je také fakt, že rodiče nevidí vůbec žádnou příčinu u sebe, ve své výchově a za vše podle nich může okolí nebo samotné dítě, protože už má takovou povahu.

Vzhledem k tomu, že se zatím věnovala velká pozornost především výzkumům, které poukazují hlavně na četnost výskytu šikany na školách, její nejčastější typy a zkušenosti žáků a pedagogů s šikanou, počínaje výzkumy, které zmiňuje Kolář (2001, s. 18) ve své knize, kde bylo zjištěno, že učitelé nevnímají šikanu na školách jako velký problém, by mohlo být, dle mého názoru, přínosné hlubší zkoumání dané problematiky u rodičů. Výzkum by mohl zjistit, zdali se názory na problematiku šikany odlišují i podle typů rodin nebo věku respondentů, protože mého výzkumu se zúčastnili pouze rodiče, kteří spadali do věkové kategorie 35-42 let, a nebylo tak možné porovnání s mladšími ani staršími generacemi. Cenné by mohlo být například i zkoumání rodičů dětí, jejichž děti s šikanou problémy nemají nebo o nich alespoň nevědí. Dále by nebylo od věci, kdyby se pro každého rodiče oběti sehnal rodič agresora a mohli se porovnat jejich přístupy. To se mi bohužel ve své práci nepodařilo, protože respondenty nebylo možné zkontaktovat, případně nechtěli všichni provést rozhovor. Ještě by bylo možné zaměřit se při výzkumu i na názory pedagogů. Jelikož rodiče převážně hodnotili zásahy ze strany školy negativně, tak si myslím, že by nebylo od věci vyslechnout si i je, a dozvědět se, proč tomu tak je.

Co se týká celkových výsledků mého výzkumu, tak je zapotřebí brát na vědomí, že některé odpovědi respondentů mohly být zkresleny například jejich nervozitou, studem a snahou působit co nejlépe. Stávalo se totiž, že někteří respondenti měnili během

rozhovoru svá tvrzení a názory. Ale i přes velmi choulostivé téma se všichni dobře rozmluvili a poskytli tak mnoho užitečných informací a rad pro pedagogy a ostatní rodiče.

Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo zjistit, jak rodiče nahlíží na problematiku šikany u svých dětí, které mají s šikanou přímou zkušenost, respektive to, jak vnímají, prožívají, řeší a preventivně zasahují při výskytu šikany. Pozornost byla rovněž věnována i jejich vlastní zkušenosti s šikanou z dětství, případně okolí a spokojenost se současným stavem dnešních škol.

V teoretické části předkládám obecné informace o šikaně, zejména poukazuji na řešení šikany a na varovné signály, které mohou na tento problém včas upozornit. Značná část teoretické pasáže se věnuje příčinám vzniku šikany a její prevenci, která by se neměla jak v rodině, tak ve škole podceňovat.

Ke své diplomové práci jsem přiložila i sebereflexi vlastních zkušeností s šikanou z dětství, kde jsem popsala svůj boj s šikanou a poukázala tak na bezbrannost dítěte, které je na prvním stupni základní školy obětí šikany.

Výsledky výzkumu ukázaly, že rodiče nejsou dostatečně informováni o problematice šikany, neznají její příčiny a z toho důvodu i přehlížejí případné varovné signály. Všichni respondenti by uvítali, kdyby se škola o tuto problematiku více zajímala, ocenili by větší dozor ve škole a větší pozornost ze strany učitelů. Z rozhovorů s rodiči, jejichž děti mají přímou zkušenost s šikanou, vyplynulo, že za všechno může moderní doba, kdy děti mají přístup na internet a hrají bojové hry. Jako další problém vidí samotnou školu a její řízení. Někteří učitelé by se podle nich měli více zajímat o děti, více je hlídat a snažit se o rovnocenné vztahy mezi žáky. Jako problém vnímají také nedostatečné informace, které jim učitelé z prostředí školy poskytují. Někteří jako chybu ve školství vnímají zrušení trestů. Jsou totiž názoru, že dříve byly děti poslušnější a nemuselo se řešit tolik kázeňských a výchovných problémů. Jiní jsou však názoru, že šikana stejně byla a bude a že se vždy najde někdo, kdo bude jiný než ostatní a stane se terčem útoků, ať proti tomu budeme dělat cokoliv.

V rámci tohoto výzkumu se ukázalo, že rodiče ani kolikrát nemají ponětí, co tuto problematiku může zapříčinit. Vidí problém především ve škole. Dále se domnívají, že je to dáno povahou dítěte, ale nechtěli si z počátku připustit, že by nějaký vliv na tom mohla mít i rodina, ve které dítě vyrůstá, především to, jak na něj působí a jakým stylem

dítě vychovává. To, že by měli s dítětem dostatečně komunikovat, zajímat se o jeho kamarády a věnovat jim svůj čas, jim bohužel došlo, až když se nějaký problém objevil.

Další úskalí se nachází v tom, že rodiče kolikrát netuší, co mají za šikanu považovat a co ještě ne, hlavně rodiče agresorů nechtějí vidět své dítě jako agresora a přesto, že vědí, že jeho chování není dobré, tak si nechtějí připustit, že by se mohlo jednat skutečně o šikanu. O šikaně dokáží mluvit pouze v případě, že vědí o nějakém jiném problému z okolí nebo svého dětství, byť i méně závažném.

Osobní dodatek

Při zpětném pohledu na výsledky výzkumu a vlastní problém, kterým jsem si v dětství prošla, jsem se s matkou shodla, že jako prevenci v rodině bychom navrhly s dětmi hlavně komunikovat, hodně se vyptávat na školu a na kamarády. Rodiče by měli s dětmi mluvit i o svém dětství a poukázat na to, co se děje v okolí, co se dělo za nich ve škole i mimo školu, co bylo správné a co už ne. Samozřejmě by rodina měla i komunikovat se školou. A bylo by dobré, kdyby se všichni učitelé zajímali více o děti, více je hlídali, jak ve třídě, tak na chodbách a dalších zákoutích ve školách a promluvili si s žáky i s jejich rodiči, když spatří, že se s nimi něco děje, nejlépe i dříve, při samotném vstupu do školy, protože ať už se jedná jen o maličkost, tak to dítěti pomůže. Uvidí zájem a vypěstuje si tak k učiteli důvěru. Já se tenkrát bála něco přiznat a udělala jsem chybu. A to jsem vlastně měla i štěstí, protože i když pozdě, tak jsem se z toho sama dostala a to se všem dětem podařit nemusí. Tak chci na závěr jen poprosit rodiče a učitele, aby nic nepodceňovali, aby nad tím nezavírali oči a zakročili včas a diskutovali o tom i s dětmi, u kterých si myslí, že zrovna je by to nikdy v životě nepotkalo. Protože každé dítě může mít nějaký i sebemenší problém, který neumí samo vyřešit, a ocenilo by naši pozornost.

Seznam použité literatury

BOURCET, S. a I. GRAVILLONOVÁ, 2006. Šikana ve škole, na ulici, doma: Jak bránit své dítě. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01552-8.

BLÁHOVÁ, R. a L. ŠALŠOVÁ, 2012. Problémy se třídou: Tipy a náměty pro třídní učitele. Praha: Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-87553-40-4.

FIELDOVÁ, M. E., 2009. Jak se bránit šikaně: Praktický rádce pro děti, rodiče i učitele. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-249-1176-2.

HENDL, J., 2016. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9

HOSKOVCOVÁ, S. a L. RYNTOVÁ, 2009. Výchova k psychické odolnosti dítěte: Silní pro život. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2206-1.

KADLECOVÁ, E., 2010. Šikana očima dětí. České Budějovice: Jihočeská univerzita. ISBN 978-80-7394-199-4.

KAST-ZAHN, A., 2007. Jak společně s dětmi zvládat výchovné krize. Brno: ComputerPress. ISBN 978-80-251-1557-2.

KOLÁŘ, M., 1997. Skrytý svět šikanování na školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál. ISBN 80-7178-123-1.

KOLÁŘ, M., 2001. Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách. Praha: Portál. ISBN 80-7178-513-X.

KOLÁŘ, M., 2011. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.

KROWATSCHEK, D. a H. DOMSCH, 2007. Do školy beze strachu: Jak překonat strach z nepříjemných školních zážitků. Brno: ComputerPress. ISBN 978-80-251-1767-5.

MARTÍNEK, Z., 2009. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATTHEWS, A., 2015. Stop šikaně. Jihlava: Baroquepartners. ISBN 978-80-87923-06-1.

MAYROCK, A., 2016. Jak přežít šikanování. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1006-1.

- MIOVSKÝ, M., 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- ŘÍČAN, P., 1995. Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál. ISBN 80-7178-049-9.
- ŘÍČAN, P., 2010. Jak na šikanu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2991-6.
- SAGI, A., 1995. Problémové děti v mateřské škole. Praha: Portál. ISBN 80-7178-067-7.
- SHEEDY-KURCINKA, M., 1998. Problémové dítě v rodině a ve škole. Praha: Portál. ISBN 80-7178-174-6.
- ŠULISTA, P. a V. PROKOPIUS, 2011. Krize svědomí. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-433-9.
- ŠVAŘÍČEK, R. a K. ŠEĎOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, K. a kolektiv, 2009. Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-611-7.

Seznam příloh

Příloha č. 1: otázky pro rozhovor

Příloha č. 2: ukázka rozhovoru

Příloha č. 1: Otázky pro rozhovor

Základní otázky:

- Kolik Vám je let?
- Jaké je Vaše dosažené vzdělání? Současná práce?
- Jaký je Váš stav?
- Kolik let je Vaší dceři/vašemu synovi?

Otázky týkající se vlastností dítěte a jeho výchovy

Jak byste popsali Vaše dítě, jak se chová doma, v kolektivu, jak vychází s ostatními dětmi, kolik času trávíte společně, jak trávíte volný čas, jaké má Vaše dítě zájmy, jak u Vás probíhá výchova?

Otázky zaměřující se na problém související s šikanou

Kdy a jak jste se dozvěděli, že má Vaše dítě problémy, o jaké problémy šlo, objevila se u dítěte nějaká změna v chování, či zdravotní problémy, zasáhli jste nějak, případně jak, přineslo to změnu k lepšímu, změnil se Váš postoj k dítěti?

Otázky týkající se spolupráce školy a rodiny

Spolupracovali jste se školou, pořádá škola nějaké preventivní programy pro žáky i rodiče, uvítali byste, kdyby se škola zajímala o problematiku šikany více?

Otázky týkající se rodičů a jejich zkušeností s šikanou

Máte zkušenosti s šikanou ze svého dětství, přihlíželi jste šikanování, jaké pocity to ve Vás vyvolávalo?

Příloha č. 2: přepis rozhovoru

Veronika 35 let, svobodná, středoškolské vzdělání, momentálně nezaměstnaná, dvě děti
– Patrik 8 let (oběť šikany), Adriana 4 roky

Kdy ses poprvé dozvěděla, že má Patrik nějaké problémy? Mohla bys mi to více přiblížit?

Poprvé jsme to začali řešit druhým rokem ve školce, byli mu čtyři a začal chodit ze školky smutnej, tvrdil, že nemá žádné kamarády a že mu děti ubližujou, tak jsem se začala pít, proč mu ubližujou.

To se ti začal svěřovat sám od sebe?

Začal se svěřovat a hlavně jsem viděla, že je smutnej, že to není on a tak jsem se po tom začala pít a vytáhla jsem z něho, že mu kluci dělají naschvály, že když jdou z procházky třeba, tak že ho kluci... dávali si závod a kdo byl první u dveří a když byl první u dveří on, tak ho strhli na zem a že to není pravda a nenechali ho prostě vyhrát, i když jako by byl on ten lepší, pak třeba bylo další a tohle to teda viděly i paní učitelky, tak jakoby zakročili, že tohle se nedělá, že si nemají ubližovat, dělat naschvály...

A ty jsi to s učitelkami probírala, řešili jste to?

Tohle jo... a říkala jsem si, že asi víc si ty děti nedovolej a učitelky řekly, že si nemají ubližovat a že snad nic horšího z toho nebude. Jenže oni na zahradě, když chodili ven na zahradu, tak tam měli nějaký les a do toho lesa se ty děti schovávaly a třeba se chytaly no a Páťa byl vždycky ta oběť, nicméně ho kluci chytli a pak mi doma vypravoval, že dva ho drželi, aby se nemohl hnout a třetí mu házel za tričko a na hlavu jehličí. A když už to jsem nevydržela a šla jsem za učitelkami, řešili jsme to, nicméně na ty kluky si stěžovala spousta dalších maminek a začalo se to řešit i s psychologkou, tady byla do školky pozvaná speciální pedagogická psychologka teda a mělo být udělaný sezení s dětma nebo s rodičema dětí, kteří pocít'ujou, že jsou jejich děti šikanovaný.

Přišli tam rodiče, zúčastnila ses ty?

Já jsem tam byla, byla tam maminka těch dětí, co šikanovaly a byla tam ještě jedna maminka od jedné holčičky a to bylo všechno, takže si stěžovalo deset rodičů a z toho tam všeho všudy jsme byli 3 nebo 4 a paní učitelky s paní psycholožkou, takže vlastně si rodiče stěžovali a pak tu situaci vůbec nepřišli řešit, neměli sami odvahu se té mamince podívat do očí a dál si to šuškali dál, takže my jsme se tam jakoby vyřešili, dá se říct, že se to pak jakoby zklidnilo, hlavně situace se zklidnila. No a dalším rokem, když školku opustil jeden kluk, který byl takovým tím, co to vlastně vymejšlel, ten organizátor, takže tam byli dva kluci, kteří vykonávali a on prostě vymejšlel, no tak ten školku opustil, šel do jiný školky kvůli bydlišti, aby to měl blíže k domovu, takže ji opustil

a situace ve školce se zklidnila. Takže se dá říct, že aspoň já už jsem tam pak tu šikanu nemusela řešit. No... nicméně s klukama Pát'a vlastně teď vychází a je to úplně v pohodě, dá se to říct, že se z nich začínaj stávat kamarádi a tamten teda... jako občas ho vidíme, ale je to prostě takovej vůdčí typ, kterej má stále potřebu dětem ubližovat a organizovat všechno. Další a pak hodně velkej problém jsme měli na táboře vloni, kdy jsme Pát'u poslali na týden na tábor. To mu bylo 7 roků. Na tom táboře už byl předloni, byl tam spokojenej, nadšenej, strašně se mu tam líbilo, tak jel znovu a jel tam s údajně kamarádem, kterej věděl, že se Pát'ovi ubližovalo ve školce, že se neumí bránit, že je takovej, že se stáhne prostě do sebe.

Oni byli spolu ve školce?

Nebyli, ten chodil do jiný školky, my se známe s rodiči a občas jsme se navštívili, a tak jeli spolu, že pojedou spolu na ten tábor a že ho ten kluk bude chránit, bude ho hlídat a situace na táboře se obrátila nehorázným způsobem, kdy tenhle ten stejně starej nám tam Patrika šikanoval. Chtěli být spolu kluci ještě v chatce, takže byli v chatičce spolu a dělal mu tam naschvály, prostě vyhazoval mu věci z chatičky, kluci ho nacpali pod postel, nepustili ho z toho ven, postříkali mu postel repelentem, nevím... zamkli ho v chatičce, samé prostě naschvály, drželi ho, kopali ho do rozkroku... jestli mu nějak dál ubližovali, nevím, to jsem se dál nepátrala. Každopádně se to všechno odehrávalo, když byli v chatičce, že přes den oni naprosto suprově fungovali a když bylo po večeři, tak měli jakoby čas pro sebe, chvilku vlastně nebo když šli spát nebo ráno, když vylezli

z chatičky a když vedoucí kontrolovali chatičky, že je zkontrolovali a kluci moc dobře věděli, že už pak tam nepůjdou nebo než to všechno obejdou, tak že jsou vlastně bez kontroly a tohle to praktikovali teda. Pískali mu píšťalkou do ucha a vyhrožovali, že ho tak ráno vzbuděj. A tenhle ten, co byl stejně starej s ním, tak to byl jakoby ten, kdo to praktikoval, nicméně na chatičce byl kluk o dva roky starší a ten to vymejšlel teda a ten stejně starej se mu chtěl vyrovnat, takže ten se mu jako snažil těm klukům starším zavděčit. Bohužel vedoucí o ničem nevěděli, neměli absolutně žádný tušení, co se na tý chatičce děje, takže s vedoucím jsem mluvila, až po návratu z tábora, kdy náš první zážitek byl... na táboře mi kluci ubližovali, byli na mě zlý. Takže okamžitě to z něho vypadlo a byly další děti právě, který, když se jich rodiče zeptali, jak bylo na táboře, ta líčily, že Patrikovi bylo ubližováno. Takže ti rodiče mi to ihned volali, dá se říct, že do hodiny mi volali, že se na tom táboře něco dělo, že Patrikovi se strašně ubližovalo, takže jsem to okamžitě řešila s maminkou, nevím, jak se to vyřešilo u nich.

Jak jsi to řešila s tou maminkou?

Musela jsem jí to oznámit a více to museli vyřešit oni sami.

Takže jsi jí telefonovala?

Ano...

A co jsi jí řekla?

Co jsem jí řekla... že... Snažila jsem se být v klidu a snažila jsem se jí říct, že mi to je hrozně líto, ale ať si doma proberou, ať se zeptají, co se na táboře dělo, že mému Patrikovi ubližoval její kluk. Že vím, že je to strašně těžký, když to musí poslouchat, jako máma kluka, kterej šikanuje, ale zároveň to nebylo příjemný mně a.....

A víš, jak se to doma u nich řešilo, dostalo se něco k tobě?

Nevím, jak se to u nich moc řešilo, protože oni hned ten týden, asi dva dny po návratu z toho tábora, tak posílali kluka k babičce, že měl jet na dva týdny k babičce, takže řekli, že to vyřeší potom, až se vrátí a asi sami nevěděli, co s tím mají dělat, jak to mají řešit, tak nám volali a ptali se mě, jestli se má přijet jejich kluk našemu omluvit. Tak to

jsem říkala, že ne, že to určitě ne, že Patrik ho vidět vůbec nechce, protože ho zaprvé zradil kamarád a ještě mu ubližoval. Jel tam vlastně s kamarádem, kterej ho měl chránit a on mu ubližoval, takže on ho nechtěl vůbec vidět a oni vlastně chtěli, aby vymyslel Páťa trest pro jejich syna a to jsem říkala, že ne, že je to blbost, protože oni by mu řekli, že to je trest za to že ubližoval Patrikovi a mohlo by to pokračovat dál, že jo.. Nicméně vlastně celý prázdniny jsme je neviděli a kluci se viděli, až první týden v září, kdy teda ještě Páťa o prázdninách přemejšlejš, si na něho vzpomněl a povídal, že by ho zajímalo, jak se má, jaký má prázdniny. Tak jsem se ho ptala, jestli mu odpustil a on řekl, že skoro ano, ale jenom, že by ho to teda zajímalo. A maminka toho klučiny strašně chtěla, že by k nám teda přijeli na návštěvu a že by se omluvil, ale to bylo z její hlavy, ten kluk vlastně tu potřebu omlouvat se neměl. Nicméně návštěvu jsme do konce prázdnin neuskutečnili a uviděli jsme se první týden v září, kdy jejich kluk se Patrikovi vlastně vůbec neomluvil a Patrik mu sám nabídnul, že jestli chce, že už se na něj nezlobí a že může přijet na návštěvu a on mu řekl, že ne, že na žádnou návštěvu k nám nechce. Takže on mi to doma takhle podal, takže já jsem to mamince jeho volala, říkám ne, ne, ne na návštěvu nejezděte, tvůj kluk o to absolutně nestojí. Ještě Patrik teda hraje za KH florbal, hraje už třetím rokem a oni se rozhodli, že tam dají kluka taky, takže kluci jsou teď v jednom týmu a upozornila jsem teda i na to trenéry, aby věděli, že prostě jsme měli tenhle problém a dá se říct, že jakoby spolu fungují, no ale je to tak jako... jsou spolu v týmu, jsou tam jako hráči, trenéři hlídají, nic se tam neděje a Patrik nemá žádnou větší potřebu s ním komunikovat.

A omluvil se mu nakonec?

Ano, pod nátlakem maminky se mu omluvil před tréninkem. To dítě se absolutně nechtělo omluvit, on neměl potřebu se omlouvat, on nevěděl, nechápal, proč by se měl omlouvat, když si myslí, že vlastně nic neprováděl nebo prostě tak pro něj slovo promiň, nemá žádný význam.

Takže žádní kamarádi z nich asi nejsou?

Ne, ne nejsou, to vlastně vůbec ne. Takže to byl takovej největší problém. Nicméně my jsme začali chodit k psychologce, byli jsme kvůli tomu u psychologky, protože z Páti to postupně všechno padalo, že jo... to, co se na tom táboře dělo a bála jsem se, aby se

sám do sebe neuzavřel, takže jsme vyhledali speciální pedagogickou poradnu a tam se s Patrikem pomalu pracuje. Nicméně nemá problém, všechno řekne zatím, když náhodou se něco děje, tak to prostě okamžitě oznámí a začíná si pořádek tak nějak sjednávat sám. Takže ve třídě, teď už je ve druhé třídě a pořádek tak nějak je. Jako samozřejmě se najdou kluci, pošťuchují se, dělají si naschvály a už se mu i povedlo, my ho teda v tom podporujeme, že když mu teda někdo něco provede, ať to vrátí.

Daří se mu to?

Teď se mu to vydařilo, jeden kluk se mu nějak posmíval nebo ho strkal a Patrik nelenil, jednu mu natáhnul, až mu tekla krev z nosu a byl klid, kluk už si na něj netroufnul. Takže musí v sobě najít takovou... Najdou se kluci, kteří prostě dělají naschvály, pak tam byl ještě jeden ve třídě, kterej měl potřebu jakoby vyvolávat konflikty, prát se s ním, není to tak dlouho, co jsme to řešili s paní učitelkou. Ve třídě ne, ale ve chvíli když byli ve družině a paní družinářka odešla někam na chodbu, tak prostě kluci opět využili situace a jen tak se s ním prostě začali rvát, samozřejmě k tomu silnějším se přidají další kluci a ten to odnášel a paní učitelce to neřekl, nechtěl se svěřit, tak jsem to z něho tahala já, že se nesmí bát a na základě rozhovoru s paní psycholožkou, že se musím vždycky zeptat, jestli on chce, abych já tu situaci za něj řešila, takže jsem se Patrika zeptala, jestli to mám řešit, jestli mám jít já za učitelkou, když teda řekl, že ano, tak v tu chvíli jsem šla, řešila jsem to s paní učitelkou, která s tím klukem měla sama problémy. Nicméně když už jsme mu pohrozili, že teda jestli vážně nepřestane vyvolávat konflikty, že to budeme řešit s maminkou a že to hlavně budu řešit já s maminkou, že to nenechám být, tak najednou dal pokoj a je to tak dva, tři měsíce a máme klid. Takže se stáhnul a viděl, že to prostě myslíme vážně, že to není žádná sranda a dal pokoj.

A má Patrik ve třídě nějaké kamarády? Je tam někdo, kdo se ho zastane?

Má tam kamaráda, má ve třídě kamaráda Olivera. Oliver je hodnej kluk, kterej taky nemá rád, když se ostatním dětem ubližuje a tak ten jakoby, je jakoby s Pát'ou no, ale do těch rvaček, zřejmě třeba s tím raubířem, tak nikdo nejde. To prostě hold je potom asi ten slabší jen sám za sebe no... Nicméně třeba co i vím z vyprávění, co se odehrává ve škole, tak se tam šikanují děti na záchodech, kdy malí chlapečci v první třídě, první,

druhá třída jdou čůrat, naběhnou tam starší, pátáci, šestáci doběhnou na záchod a vyčkají do chvíle, když mají kluci stažený kalhoty a čůrají. Jakmile začnou čůrat, tak oni je schválně odstrčej, aby se počůrali a počůrali podlahu. Takže kluci pak musí shánět hadr a vytírat a ještě jsou počůraný. Takže když jsem se ptala Patrika, jestli o tom ví, tak ví a povídal, že se radši chodí schovávat do kabinky. Takže tohle se děje na záchodech.

A škola to nijak neřeší?

Škola to řeší, upozorňuje na to... tak nějak ta šikana prostě bohužel v týchle době je a asi bude. Ty děti hlavně vyčkávají, kdy tam není ten dozor, že jo, takže i třeba v té družině oni vyčkají v té chvíli, prostě ty děti jsou tak chytrý, že vědí, že musej počkat a paní učitelky kolikrát říkaj, že mají takový plány, že čím to dítě je chytřejší, když šikanujou chytrý děti, že je to prostě masakr. To samé na tom táboře že jo, prostě kluci věděli, že si musej počkat, až začnou vedoucí obcházet ty chatičky a oni budou bez kontroly, takže oni měli prostě dvacet minut na to, kdy věděli, že můžou a přes den naprosto fungovali.

Napadá tě něco, jak by škola mohla preventivně zasahovat proti šikaně?

Možná to jen nepřehlížet a jednat, více se postarat o dozory

Kromě školy a florbalu chodí ještě na nějaký kroužek, kde je v kontaktu s dětmi?

Chodí na házenou ve škole a tam je spokojenej, na to si vůbec nestěžuje, takže hraje florbal a hraje házenou.

A vídá se s nějakým kamarádem mimo školu a kroužky?

Má ještě ze třídy, tak má jednoho kamaráda, tak k němu jde občas na návštěvu, ale jinak je takovej vlk samotář a nemá potřebu. Asi jestli se těch dětí bojí, ale nemá potřebu je tolik vyhledávat, třeba si postupně k tomu dospěje, kdy si bude chtít vzít nějakýho kamaráda i k sobě domů, ale teď je prostě radši sám, je takovej malej stavitel lega, kdy radši si hraje s legem, staví si puzzle a nebo si teda trénuje florbal, takže on je teda dvakrát tejdně v kontaktu mezi těma klukama na florbale a jednou tejdně má házenou,

takže tam je taky v kontaktu, ale na návštěvu, že by jako vyhledával, že by někam chtěl jet, to ne.

Mohla bys mi trochu porovnat jeho chování doma a ve škole? Je doma znát rozdíl, je třeba akčnější trochu? Dovolí si něco?

Dovolí si na ségru na čtyřletou... jenže ona je jiná hlava, ta si nic líbit nenechá, takže tam je, že spíš vlastně ona morduje jeho. Nicméně se ho zastává a povídá, že na tábor pojede letos s ním, že ho bude bránit a že tam dá klukům do držky. Takže doma je dá se říct stejnej, prostě takovej... rád si zahraje nějakou hru, ale je takovej úzkostlivej, je perfekcionista, všechno musí být podle jeho představy, když to tak není je to špatně.

A co třeba?

Když píše úkol, písanku, udělá tam chybu, tak by nejradši vytrhl celou stránku, zničil ji a šel by to psát znovu, takže i když by měl celou stranu popsanou, tak kvůli jedný chybě by byl schopný ji vyrvat a psát to znovu. Je na sebe přísněj, hrozně se trestá. Včera rozbil světlo sněhovou koulíčkou a hrozně by se potrestal, jelikož si spoří do pokladničky, tak ho nenapadlo nic jinýho, než že půjde hrabošit do pokladničky a že dá peníze, aby se koupilo nové. Takže se šel potrestat i kvůli takovýhle blbosti no..

A co ty jsi s tím dělala?

Nic, řekla jsem mu, že se to stane.

A třeba trestáš ho za něco?

Když je vzteklej. Musí jít, když se začne vztekat, není s ním řeč, tak v tu chvíli dostane pokyn prostě, začneme na sebe trochu řvát, on řve, já řvu a chci, aby šel vedle do místnosti, tam se uklidnil. Já se uklidním. Musíme být v tu chvíli od sebe, uklidníme se a pak fungujeme normálně dál.

A naopak třeba zase odměny, za co ho odměňuješ? Chválíš ho často?

Páťa je chválenej, on si ale neumí pochvaly přijmout, je chválenej, když něco udělá, je šikovnej, pomáhá, uklízí mi, hračky po sobě uklidí, jako spoustu věcí... pomůže, je třeba chválenej i od trenérů na florbale, protože je strašně šikovnej nebo když něco postaví, něco dobře napíše, přečte, tak za to je vždycky pochválenej on prostě to neumí přijmout a myslí si, že je nešika. Ale není to tak. Je na sebe moc přísněj.

Ještě bych se chtěla zeptat, kdo se u vás doma podílí více na výchově, jestli ty nebo otec, kdo naopak si s dítětem více hraje.

Já musím být ten, kdo vychovává, já jsem zároveň ten, kdo si i hraje, takže vychovávám já, snažím se, aby děti byly pečlivý, slušně vychovaný, aby věděly, že i když půjdou po ulici, tak koho znám, že pozdraví. Hold teď Páťa si umanul, že zdraví každého, protože je to prej slušný, jdeme a pozdravíme všechny, takže výchova já... Páťa je slušnej, prostě snažím se na něj neřvat, že když něco provede nebo nějaká scéna na veřejnosti, tak se snažím držet toho, že se to dítě nemá ponížít nebo prostě trestat před očima diváků, takže když něco chci vytknout, tak prostě mimo obecnost a nebo mu to i prostě pošeptat, ale ne, aby to někdo viděl, protože tím pádem by mu to schazovalo ještě víc sebevědomí. Takže já vím, že na Páťu musím hodně opatrně a s Adriankou s tou je to trochu jiný, ta se mi to trochu vymyká, tam to kolikrát nejde, ona je taková paličatá, ráda si zadupe, takže prakticky i na prdel dostane, když jako se vzteká. Tak dostali oba za vztekání, ale nic horšího prostě tam není.

A to všechno řešíš ty?

Všechno musím řešit já.

Jakou roli v rodině má teda táta? Co dělá?

Táta má no... roli... Táta je táta. Táta se na ně přijede podívat, táta funguje a Patrik ho bere tak, že táta je ten, kdo musí vydělávat penízky a postarat se o nás a zvykli si vlastně, protože je to tak dané od mala, že vlastně on jezdí domů až večer, maximálně se za ním dojedeme podívat na dílnu a vlastně i o víkendu on s nima moc času netráví, takže nějaký výlety, když podniká, tak většinou jsme jezdili jakoby v partě, že nás jelo

víc, že jsme jeli jenom ženský s dětma třeba a nebo si s nima jedu sama. Teď se teda snažíme tatínka přimět, že by se nám měl věnovat aspoň jeden den z týdne, takže teď jakoby se začíná snažit, teď právě si plánujeme, že pojedeme na hory, i o vánocích se snažil být s námi doma, chce s Patrikem bruslit, chce ho naučit bruslit, protože já ho to nenaučím, takže když to, tak jdeme všichni bruslit teda společně, ale toho času takhle trávíme minimálně. Když náhodou je táta doma, tak chci, aby si vzali nějakou aspoň společenskou hru a něco si všichni zahráli, aby se nesesedlo a nekoukalo jenom na pohádky.

A jak vůbec ten volný čas trávíte, když není doma táta?

Přes tejdnu jelikož má dvakrát týdně florbal, vracíme se dlouho večer, tak to jsou takový dny vypjatý, jinak v tejdnu třeba přijíždíme domů kolem pátý hodiny a on si chce vždycky pohrát, pak chvíli spolu debatujeme, co bylo ve škole, uděláme úkoly, pokecáme, večer se pomazlíme...

Co ti všechno říká o té škole?

Někdy to z něho musím tahat, někdy řekne dobrý a hotovo, víc to nerozebírá, takže to moc se zase nerozpovídá a volnej čas třeba o víkendu, tak se snažím pro ně vždycky něco vymyslet, abychom spolu byli, takže vždy nějaký výlet, o prázdninách to byly výlety, když je hezky, tak jsme venku, jezdíme na kolech nebo někam do lesa na procházky nebo vlakem se někam jede, když je chladno, jdeme do bazénu, chodíme bruslit, chystáme se na hory, třeba na jeden den.

Ještě bych se chtěla zeptat, jestli jsi u Patrika pocítovala nějakou změnu, když byl šikanovaný? Měl nějaké další problémy, které s tím mohly souviset?

No bolela ho hlava, stěžoval si na bolesti hlavy, tak to jsme taky řešili s neuroložkou, že to bylo neustále, že si stěžoval na bolest hlavy jelikož mladší ségra je taková hlučná, tak jsme se i dopátrali, že by to mohlo být z toho, že má ukřičenou ségru, hlasitou a jestli nějak víc... jako sice moc nekomunikoval on není... on je introvert, takže on toho moc neřekne, on prostě se nerozvíjí jakoby v řeči, nemá potřebu zase tak vypravovat, ale vždycky když to, tak co jsem potřebovala, jsem si z něho vytáhla a pak když už byl starší, tak jsem se bála, protože on to cejtil jako potupu před těma staršíma klukama,

jako že by mi měl žalovat, tak jsme byli i u té psychologičky a tam byl neuvěřitelný rozdíl, když jsme šli k ní a on byl asi nervózní, nevěděl, co ho čeká a když jsem si pro něj po hodině a půl přišla k paní doktorce, tak vylezl úplně někdo jiný, měl takovou fajn barvičku, usměvavej byl a paní doktorka povídala, že ještě jí, když se vypovídal, že to z něho úplně spadlo asi a byl úplně jinej. Ale nicméně všechno mi teď řekne, nahlásí, moje první otázka teda vždycky je, co ve škole, jestli náhodou mu někdo neubližoval a tak, občas řekne, že ubližuje někdo někomu jinému, ale všechno nahlásí.

Se školou to taky nějak pravidelně řešíš? Setkáváš se s učitelkou?

Jo, s učitelkou se o tom bavím, ta o tom tak nějak o všem ví, i sama si udělala prostě jeden den, kdy se neučili a s dětmi se jenom o tom bavila, že si tu třídu chtěla stmelit dohromady a takže to s nima diskutovala, protože to, co všechno slyšela, tak i kluci tam na sebe přiznali a vypadá to, že to tam funguje no, tak nějak v nějakých normách.

A celkově škola jako taková nepořádala nějaké preventivní programy pro žáky či rodiče?

Ve škole? Škola byla jenom to, že vlastně ta paní učitelka si s nima sama sedla a neučili se a vlastně si o tom debatovali, jak se mají k sobě chovat, jak prostě mají spolu vycházet a to měli asi jenom jako ve třídě, ale jestli bylo něco školního, myslím si, že ne. To asi musí každá paní učitelka si individuálně zvlášť řešit.

Kdyby něco takového škola přece jen pořádala, šla bys tam?

Už jsem vlastně takhle byla v té školce, protože jsem si říkala, tím že to člověk doma řeší s tím dítětem, tak by u toho měl být. Nicméně jsem šla a byla jsem ráda. A pak jsou prostě rodiče, co to neřešej. Takže jo, já bych šla asi určitě, že jo... Protože je to dobrý si to vyslechnout a pak hlavně bych věděla, na co si mám dávat pozor ještě.

Napadla by tě teď nějaká prevence proti šikaně? Kdybys například věděla předem, jaké může mít Patrik problémy, udělala bys něco jinak, změnila bys třeba něco ve výchově?

Jakože jsem mu měla říkat budeš řezat děti, asi ne... nic zásadního. Tam je prostě důležitý, že to dítě v tebe musí mít důvěru a musí vědět, že když se ti svěří, že u tebe cejtí to bezpečí, že ty jako rodič, že ho budeš bránit a že se nesmí bát ti cokoliv říct, že prostě i když něco by provedl, tak že mu za to hlavu nikdo neutrhne. Třeba já nevím, Patrik rozbil světlo, no tak ježiš, bože rozbil světlo a on si hned myslel, že provedl to nejhorší, ale není to tak. Prostě ty děti ve škole třeba počáraly ve škole celou zeď a myslely si, že se na to nepříjde a ve škole jsou kamery a ty odhalily, jaký to byly děti, a tatínkové tam pěkně napochodovali a šli malovat chodbu, protože jejich děti tu školu prostě devastovaly. A s Pátou, jestli bych nějak to... musí mít tu důvěru v toho dospělého no..., nesmí se bát cokoliv říct a hlavně on si musí dát teda souhlas jestli chce, aby to ten dospělák za něj řešil nebo si to vyřešil sám, takže já se ho teď vždycky ptám, jestli chce, abych to řešila, když řekne ne, nechám to být, vyřeší si to sám třeba, ale zeptám se ho znova teda jestli ano, když řekne ano, tak puďu za učitelem nebo bych to řešila s rodičema.

Myslíš si, že může šikanu v určité míře ovlivnit i výchova v rodině? Ať už se to týká jak obětí šikany, tak agresorů?

Možná, ale spíš jsem toho názoru, že je to hlavně o povaze, znám lidi, kteří vychovávají stejně a mají úplně jiné typy dětí a vlastně i Adrianka je úplně jiná.

Máš ještě nějaké zkušenosti s šikanou ze svého dětství nebo víš ještě o něčem ze svého okolí?

Já ne...

Ani jako přihlížející?

Jako přihlížející asi ano, tenkrát jsme byli malí, možná nám bylo tak dvanáct, třináct a tenkrát se ta šikana tak neřešila asi jako teď a bylo to..., byli jsme venku, taková parta, co jsme chodili ven a byl tam takovej kluk, byl to komediant a kluci, řeknu třeba o pět

let starší než tenhle dotyčný, tak mu ubližovali, dělali mu naschvály, třeba i boty mu sebrali a zahodili a schovali a takový, nebo prostě ho schválně drželi u zábradlí a vím, že se k němu nechovali hezky no a tak to byl taky takovej ten, nevím, nepamatuju si, jestli jsme to doma tenkrát hlásili, jestli jsme to řekli, že jsme něco takovýho viděli, každopádně asi my sami jsme to neřešili, protože z těch kluků, co sami šikanovali, jsme měli strach. Teď bych to asi určitě řešila, nevím, jestli i to dítě to tenkrát dokázalo říct, ale asi ne, myslím si, že tenkrát to dítě nic takového neřeklo. Ty kluci byli starší, byla parta holky, kluci, takže vždy jeden zavelel, že tamhle půjdeme a prostě jsme museli, i když nevím, co by se dělo... my jsme vždycky, jak ty ovce poslechlí a šli jsme, co by se dělo kdybychom nešli, asi nic, ale nevím.

Myslíš si, že dříve bylo případů šikany více nebo méně?

Asi určitě míň, teď se to na těch školách rozjíždí, hlavně na té naší teda...

A myslíš si, že jsou školy v současné době připraveny řešit šikanu?

Myslela jsem si, že ano, ale jak to tak vidím u nás, tak ne.